T . C

MİMAR SİNAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

UYG. SAN. ENSTİTÜ ANA SANAT DALI

SERAMİK PROGRAMI

(YÜKSEK LİSANS ESER ÇALISMASI)

(KONU ADI)

SERAMİK TASARIMINDA SÜSLEME KAVRAMI

T. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

8517 - Nürdan ARSLAN

Danışman: Doç. Oktay ANILANMERT

İstanbul,1987

GİRİŞ

Bu araştırma, Mimar Sinan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü - Uygulamalı Sanatlar,Enstitü Ana Sanat Dalı, Yüksek Lisans, Seramik programı için yapılmıştır.

"Seramik Tasarımında Süsleme" başlıklı bir konu saptanmış olup, araştırma ve uygulama bu konuya bağlı olarak yürütülmüştür. Gerekli tanımlar açıklamalar ve resimler eser çalışmasında yer almaktadır. Ayrıca bu konu ile ilgili bir'çay-neskafe servisi'tasarımı uygulanmıştır.

ÖNSÖZ

Bu çalışma, " Seramik Tasarımında Süsleme" başlığı altında olup, bu konuyla ilgili üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde, süsleme ile ilgili çesitli tanımlar yapılmış olup, süslemenin asıl amacı ve neyden kaynaklandığı hakkında genel bilgiler verilmiştir.Ayrıca saramik tasarımında süsleme ile ilgili tanımlar ve kavramlar yer almaktadır.

İkinci bölümde, süslemenin geçmişten günümüze yüzyıllar içinde uğradığı değişimler ve uygulama alanları, sosyal yapı, kültür, ekonomik etkenlerin ne derece süslemeyi etkilediği, özellikle endüstri devrimi ile birlikte, bu değişimlerin incelenmesi açıklama ve resimlerle ele alınmıştır.

Ayrıca makinalaşmanın, endüstriyel ürünü ve sanatsal çalışmaları ne boyutta etkilediği araştırılmış, hızlı makinalaşmaya karşı kurulan sanatsal faaliyetlerin amacı ve " Kiç " olayı, "Gelişen Endüstrinin Süslemeyi Olumsuz Yönde Etkilemesi" adı altında incelenmiştir.

Üçüncü bölümde ise, sonuç olarak, çağdaş se-

ramik tasarımında süslemeye etki eden ve yönlendiren ,

-Süsleme, Sosyo-Kültürel Etken,

--Süsleme, Biçim-İşleyşel Etken,

- Süsleme, Teknik Etken,

olarak bu faktörlerin, geçmişten endüstri tasarımına kadar olan değişimleri incelenmiştir.

Çalışmanın yürütülmesini sağlayan ve yönlendiren sayın, Doç. Oktay Anılanmert'e saygılarımı sunarım. Ayrıca Almanca tercümeleri yapan değerli eşim Remzi Arslan'a, teşekkür ederim.

Nürdan Arslan

İstanbul, Haziran,1987

İ Ç İ N D E K İ L E R

GİRİS

ÖNSÖZ

BÖLÜM I SAYFA NO:

I. SÜS KAVRAMI VE TANIMLAR .....1...

I.I. Süsü Oluşturan Etkenlerin Tarihi Tanımı İçinde Ele Alınması .....7..

I.2. Tasarımda İnsan Faktörü Ve Psikolojik Etken Olarak Süsleme .....35..

BÖLÜM II

II. GEÇMİSTEN GÜNÜMÜZE SERAMİK TASARIMINDA SÜSLEME .....38..

II.I. Süslemenin Tarihsel gelişimi ve Yüzyıllara Göre İncelenmesi .....39...

II.2. Endüstrinin Gelişmesi İle Birlikte Süslemenin İncelenmesi .....46..

II.2.I. Gelişen Endüstrinin Süslemeyi Olumsuz Yönde Etkilemesi .....68...

BÖLÜM III

SONUÇ

III. ÇAĞDAS SERAMİK TASARIMINDA SÜSLEMEYİ YÖNLENDİREN VE SÜSLEMEYE ETKİ EDEN FAKTÖRLER...76.

3.I. Süsleme, Sosyo- Kültürel Etken, ...

3.2. Süsleme, Biçim- İşlevsel Etken,.....

3.3. Süsleme, Teknik Etken .....

4. Kaynakça .....82..

BÖLÜM I

I. SÜS KAVRAMI VE TANIMLAR

İnsanoğlu tarihin en eski dönemlerinden beri yaşadığı çevreyi yada kullandığı eşyayı süsleme gereğini duyduğunda, bunları yaşadığı çevresindeki doğal dünyadan kaynaklanarak yarattığı gibi, geometrik ve işlevsel biçimlerde kullanmıştır.

Her uygarlık döneminde görülen yaratma çabası, ürünü, süsleyici tasarımların yıllar içinde değişikliklere uğramış olmasına karşın " asıl motif " değişmemiştir.Hatta bu değişmezliği sağlayan temel öge,insanın deneyimleri ile elde edilegelen, tasarımların gelişmesini sağlayan en önemli etken, onların büyüsel etkinliğidir. Bu etkinlik,tasarımların oluşmasında önemli bir neden olmuştur.

Yüzyıllar boyunca süsleme, değişen ortamlarda değişik tanımlarla açıklanmışsada,özünde yine anlamını korumuştur.

Süsleme ya başlı başına bir bütün olarak,yada motif denilen bir birimin veya birimlerin beraberliğinden oluşan d e s e n denilen genel bir adla tanımlanabilir.

Sanatsal çalışmaların yada sanat yapıtlarının ya-

pısında olan, onlarla bütünleşen ve bütünleştiren bir ögedir.Bazı durumlarda isė, süslemenin kendisi bir işlevsel öge olup, bir eserin sapı yada birbinanın sütunu olarak görülebilir.(I)

Süs bir kavram olarak süsleyici tasarımı anlatır. Süsleyici tasarım, tasarlanan süslemenin somut laşmıs biçimidir.Bir mimari yapının üzerinde duran kabartma, bahçede bağımsız duran bir heykel, yada takılarda görülen çesitli figürler gibi, süsleyici ögeler ve bunlara ilişkin baska örnekler olarak görülebilir.

Süslemenin fizyolojik ve psikolojik gerek - liliği ne olursa olsun,orjini basit bir biçimde açıklanabilir.Süslemenin amacı ve etkisi ne olursa olsun, biçimlerin gereç ve yapım işlerine (uygulama tekniğine) bağlı olarak belirlendiği açıkça anlaşılabilir.Ancak psikolojik gerekliliği ise,malzeme yada malzemenin aldığı konstriktif formda gizlidir.

Süs ve süslemenin büyük bir bölümü süslemiş olduğu yerlere göre,içinde bulunduğu alanın adını alarak değişebilir. İnterior ve mimari dekorasyon, tiyatro dekorasyonu, kumaş dekorasyonu ve takı gb.

(I),Ayten Sürür, SÜSLEME (Ornament),9 Eylül Üniversitesi, El Sanatları Sempozyumu, s.8-IO

Süsleme insanın doğasından kaynaklanan içgüdüsel bir davranıştır.Bu istek ilk başta insanın kendini süslemesinden, değişen ortam ve yüzyıllar içinde kullandığı eşyayı, oturduğu mekanı, yani çevresinde kendisi ile ilgili herşeyi süslemesine kadar uzanır.

Süsleme sanatları, bir binayı yada eşyayı kullanmamacı yanında, göze daha güzel göstermek için çeşitli türlerde yapılan estetik çalışmaların genel adı altında da tanımlanabilir.

En basit süsleme insanın kendini süslemesidir. Bu tarihin ilk çağlarından günümüz çağdaş insanına kadar uzanır.Örneğin kadın erkekten daha çok süslenir. İlk süs eşyaları da oldukça ilginçtir. Bunlar doğal yada yapmadır.Bazen vücuda takılmış bazende delikler açılarak vücuda geçirilmiştir.Daha sonra madenden veya kıymetli taşlardan yapılmağa başlanmıştır.

Hatta müzikte bile süsten söz edilir.Besteci tarafından yapılan ve uyulması gereken süsleme işaretlerinin sayı ve biçimlerinin çokluğu ilginçtir.

Baska bir tanımda süsleme, Genellikle herhangi bir eşyayı süsleyen ve güzelleştiren şeydir.

Hatta süsleme sanatı iki açıdan ele alınmış,

I- Mimari ile birlikte yürütülenler ve mimarinin bir parçası olanlar.

2- Çeşitli konulara uygulanan ve bağımsız olarak yürütülenler.

Birinci türe taş, mermer, tahta oymacılığı, çini seramik, mozaik, duvar ve tavan nakışları gibi.Ayrıca mimari ile birlikte yürütülenler iç mimari süsleme, dış mimari süslemesi olarak konuyu inceleme bakımından ikiye ayrılabilir.

İkince türe ise bütün süsleme sanatları girebilir.

Yani süsleme genel olarak çok geniş alanı kapsamakta olup özellikle konumuzu içeren "Seramik Tasarımında Süsleme Kavramı" geçmişten günümüze, toplumların tüm özelliklerinin gösteren önemli bir kaynak olmuştur.

Mesela papirüs sapları, lotus tomurcukları, kanatlı küre gibi bazı şeyler üzerinde bulunduğu eşyanın Mısır kaynaklı yada Mısır ile ilgili olduğunu ortaya koyar.Yunanlılar, üsluplaştırılmış bir kenger yaprağı yada hayali yapraklardan yapılmış kıvrımları süs olarak benimsemişlerdir.Garip hayvan şekillerinin insan şekilleri ile karışması İskandinav milletlerinin, İrlandalı'ların ve Romalı'ların süsleme özelliğidir.

XIII. y.y Gotik süslerinde tabii bitkiler ön planda gelmiştir.Sütun başlıklarında ve galerilerde görülür.Rönesans'tada bitkiler kullanılmış fakat bu alanda her hangi bir yenilik yapılmamıştır.İnsan ve hayvan şekilleri kıvrık dal biçiminde süslememelere karışır.

Süslemenin biçim ve içeriğini incelediğimizde, biçim ve içeriğin zamanla, estetik deneyimlerle belli sentezle re ulaştığını görebiliriz.

Bunlara örnek olarakta;

En ilkel mağara tipinden, en modern mimariye,

Kaba seramikten, porselen ürüne kadar. Tabi bu süsleme ve formlarda kendi sanatsal içerik ve biçimleri açısından sürekli değişime uğramışlardır.

Özellikle plastik sanatlarda süsleme çok önemli bir etkendir. Hatta endüstriyel makina çağında bile ürünün az yada çok değerler elde etmesinden, satış değerlerini etkilemesinden, fiat sınıflandırmasına kadar etkilediği görülmektedir.

Sanatsal açıdan ele alındığı zaman, süslemenin toplumsal bir olgu olduğu kaçınılmazdır. Beğenilmesi de, toplum insanının eğitim anlayışıyla yakından ilgilidir. Eğer süs başka bir topluma yansırsa beğeni anlayışı değişir.

Sanat alanında genel olarak toplumların özelliğini gösteren süsleme biçimleri, genel bir etkileşim ile özellikle çıkış alanından yayılarak oldukça geniş bir alanda görülmektedir. Böylece bütün toplumları içine alacak kadar bir bütünlük gösterir. Buna örnek olarak, hayal ürünü canavarlar, hayvanlar gibi biçimler gösterilebilir. Bunlar ilk çağdan Rönesans dönemine kadar gitmiştir. Hatta tarihsel dinsel masalsı motiflerin ortaya çıkarak geliştiği görülür. Sonra bunlar süsleyici ögelere dönüştürülüp ayrı bir görünüm verilmiştir.

Özellikle seramik tasarımı toplumların duyarlılığını , onların yasayış biçimlerini yansıtan önemli bir süsleme ve kullanım aracıdır.

Seramik geniş bir süsleme olanağı sağladığı için hiç bir alanda olmayan süsleme olanağı sunar. Bunun için çok değişik malzeme kullanılabilir. Ayrıca seramik sürekli değişen bir süsleme unsurudur, çok sık yenilenmek zorundadır.

I.I. Süsü Oluşturan Etkenlerin Tarihi Tanımı İçinde Ele Alınması

İnsanoğlu ilkel dönemde, bir çanağı yada seramik eşyayı süslerken, kendi düşüncesi tinsel inançları doğrultusunda önce bir süs yaratmış, onu kullandığı eşyaya aktarmıştır.

Tabiki burada formun kullanım özelliğinin olması önemli bir ögedir. Süsleme ise, bir çok seyi anlatmakla birlikte forma uyması ve onunla bütünleşmesi açısından önemli bir öge olarak uygulanır.(Resim: I)

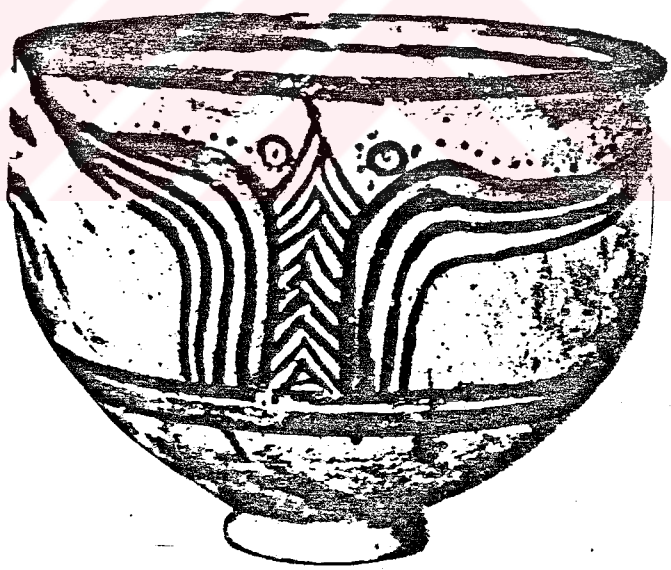

(Resim:I)

Süslemeyi yalnız basına ele alıp incelediğimizde, bir düşünceyi, bir olayı anlatması tabiiki ön plana çıkmaktadır.(Res,2)

(res,I), World Ceramic,Robert J. Charleston, Hamlyn, Londra, Sydney, Newyork,Tokyo,I968, s.36

(Res: 2)

Nesnenin kendi yapısıyla ilgili süsleme, biçimlerin malzemeye ve yapım işlerine bağlı olarak uygulandığı, malzemenin doğal yapısıyla ilgili süslemelerde psikolojik bir açıklama sözkonusudur.(res,3-4)(Bu konuya II. bölümde daha geniş yer verilecektir.)

Ayrıca nesnenin kendisi olan süslemeden başka,nesnenin faydacı fonksiyonundan tamamen ayrı, süsleyici bir fonksiyon veren bir biçim verilmiştir. Bu tür örnekler insan veya hayvan biçimli çömlekler yada kaplardır.(Res,5-6)

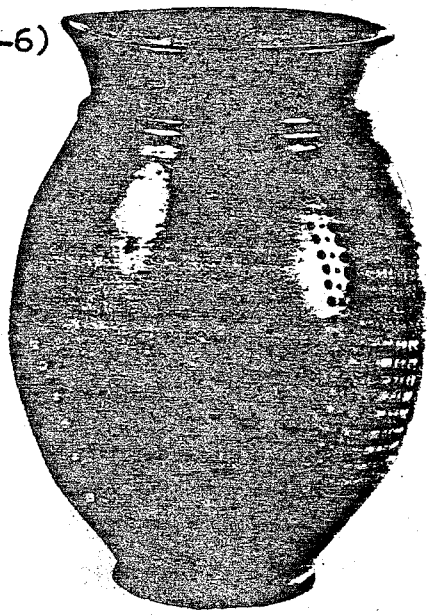

(Resim,3)

(Resim,4)

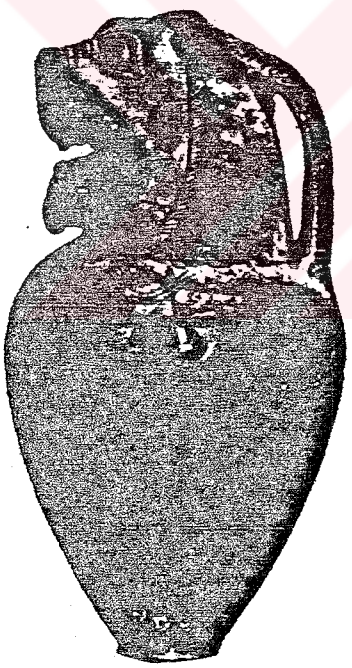

(Resim:5)
Proto Korint testisi.M.Ö. 7.y.y ortaları.Londra British Museum.

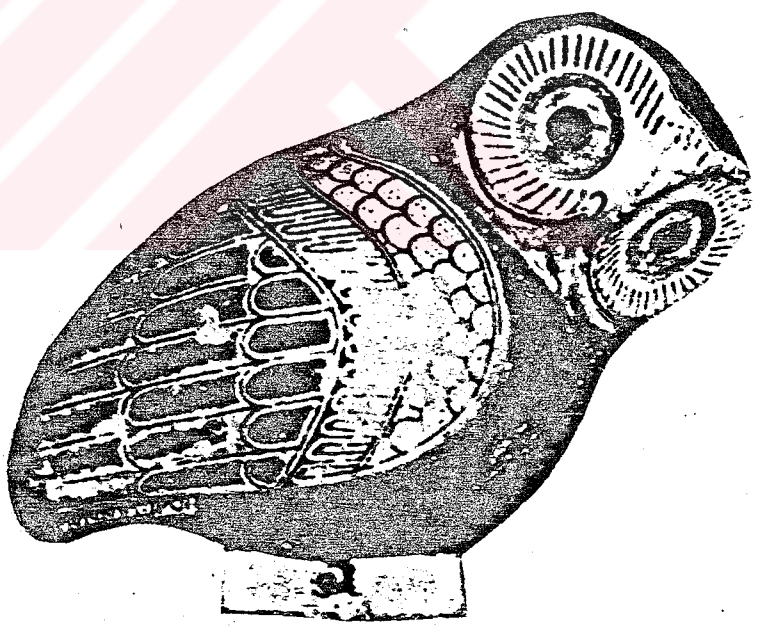

(Resim, 6)
Proto Korint Koku şişesi.M.Ö. 650-625 Paris Lauvre.

Res,3-4, Bak, World Ceramıc,s.37
Res, 5-6, Gısela Rıchter, YUNAN SANATI, Türkçesi,Beral Madra,Cem Yayınları, Istanbul, I979, s,255

Özellikle hayvan biçimli kaplar, Hitit dinsel metin lerinde karşımıza çıktığı gibi, törenlerde içki sun mak amacıyla yapılmıştır.Yani burada formun kendisi bir düşünceyi anlatmak için yapılmıştır.

Süslemenin tarihi gelişimine psikolojik bir a-çıklama ile bakıldığında, biçimlerin malzemeyle ve yapım işleri ile belirlendiği anlaşılmaktadır.

Neolitik çağda süsleme insanlığın ekonomisin-de önemli bir yer tutmağa başladığında,süslemenin çoğunun orjini, ya tesadüfi yada yapmadır.Yani bun-lar ya malzemenin tabii özelliklerinin taklidi ve geliştirilmesi, yada malzemenin işlenmesinin sonu-cudur.Sonra zaman geçtikçe süslemenin orijini unu-tulmuş, süsleme tam bir serbestlik içinde geometrik ve soyut biçimler halini almıştır.(Resim,7)

İlkel sanat süslemelerinde,mistik düşünce tarzıyla yapmış oldukları süsleme tipleride,konula-rına göre farklılıklar göstermektedir.Bunlar bütü-

(Resim,7)

nüyle soyut desenlerden oluşanlar, biçimleri değiştirilmiş ve geometrize edilmiş doğadan alınma konulardır. (2)

Nasılki ilk süslemelerde dinsel inanç ve kültlerinin gereği, insanın yaşadığı ortamda bunları görme isteği önemli bir nedense, bunların bir amaca yönelik olması da önemli bir nedendir.Bu kullanılmak için yapılan bir sanattır.Bereket yada av büyüsüne hizmet etmiştir.

Bu gün bile yeryüzünde yaşamakta olan ilkel topluluklardan da bildiğimiz gibi bir resme sahip olmak o resmin canlandırdığı şeye sahip olmak kadar önemlidir.

Zaman geçtikçe süsleyici konuların genişleyerek, bezemeler yada figürlü konular olarak uygulandığı görülür.(res: 8,9,IO) Yaşadığı önemli olayları kullandığı eşyaya yansıtır.(res: II,I2)Figürlerde geometrik süsleme zamanla yumuşak çizgilere dönüşür.

---

(2),Herbert Read,SANAT VE ENDÜSTRİ, Çev: Nigan Beyazıt, İ.T.Ü.Yayınları, İstanbul,s,39

(res: 8)

Süslemede özellikle çizgiler daha kesin,geçmetrik bir süsleme anlayışı vardır.Süslemenin formdan daha önce ön plana çıktığı hissedilmektedir.

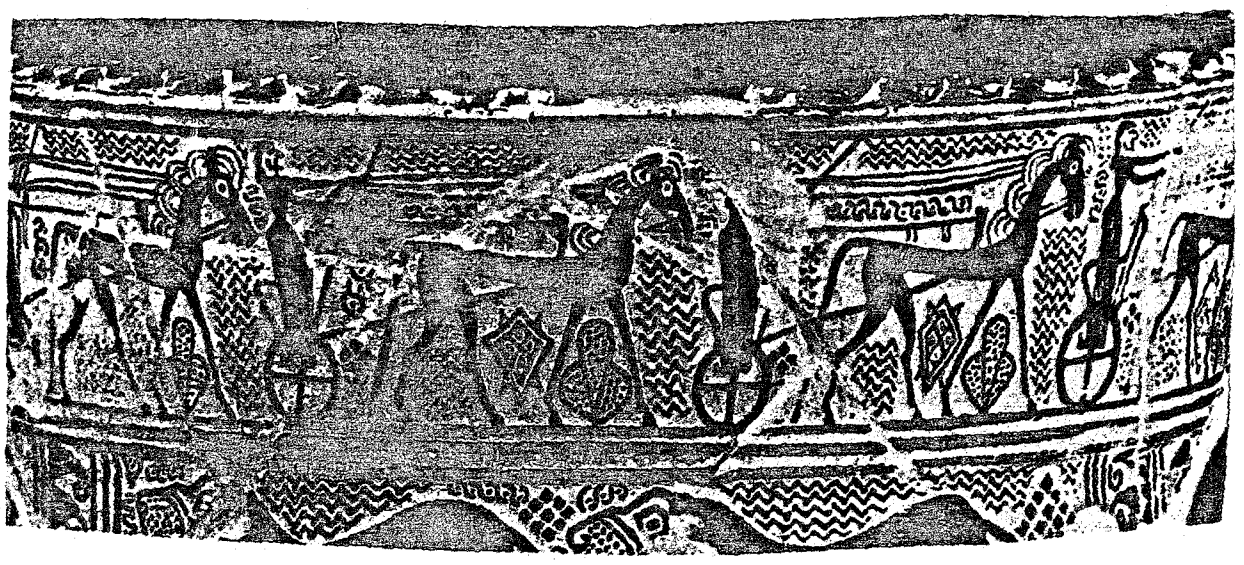

(Res: 9)

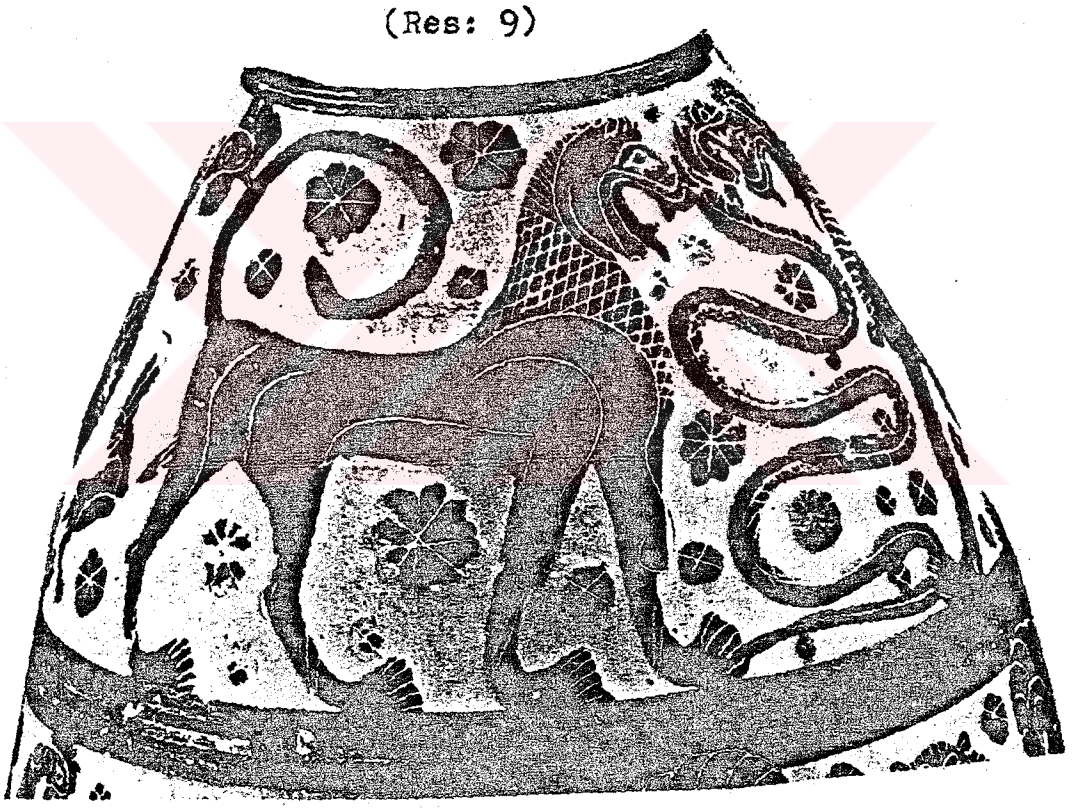

(res: I0)

Genellikle figürlü konular önemli bir süsleme unsurudur.İnsonoğlu doğa ile içiçedir.Bu içiçelik doğal olarak en büyük süsleme aracı olmuştur.

Çeşitli kültürlerin sanatlarının gelişmesinde her zaman kısa yada uzun sürebilen klasik bir dönem görmek mümkündür.Bu dönem süslemede parlak bir doruk noktası olarak dikkati çeker.Sanatçı kendi düşüncelerini gerçekleştirmek için çırpınan kişi değildir.Sanat tekniği o denli ilerlemiştirki, düşünceler en olgun ve uyumlu biçimde yapıtlara yansır.Henüz virtüoz-artistik aşamaya gelinmemiştir.Yani klasik süsülemede, ne bir düşünceye biçim verme konusunda güçlük çekilir,Nede parlak ama boş bir anlatımla karşılaşılır.

Bu nedenle Yunan klasiği, antik dünyada geniş ve çok yönlü bir yaygınlık kazanır.(res:II,I2-I3)

(res:II)

Süslemede resimsel anlatım önemli bir sanattır artık.Figürlerin zenginliği ve yoğunluğu dikkati çeker.

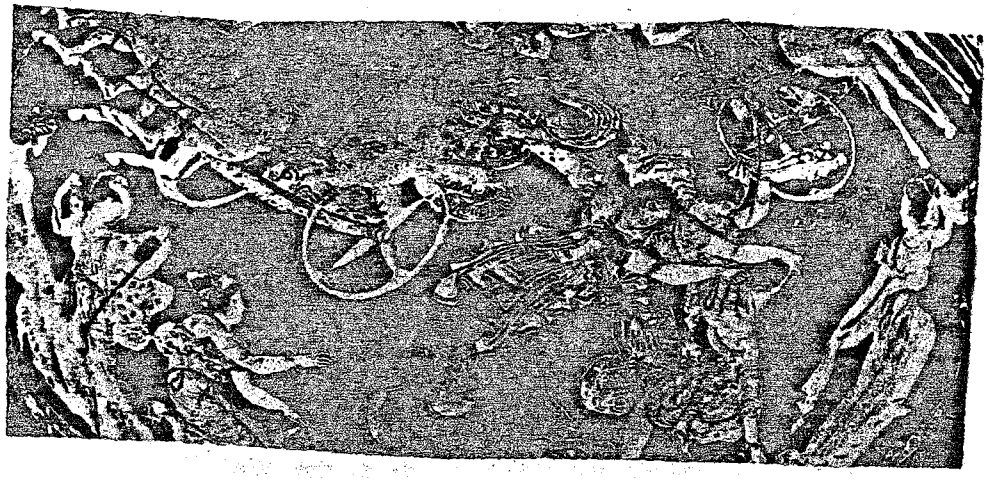

(res:I2)

(res:I3)

Klasik Yunan vazo süslemeciliği artık doruk noktasına ulaşır.Hatta Neo-Atik Okulu açılarak bu eserlerin en mükemmel şekilde uygulamasına geçilir. Tarihe Antik Yunan eserleri olarak geçecek olan vazo süslemeciliği, Kendinden sonraki birçok sanat a-

kımlarını etkileyecektir.

(res:I4)

Yunan mitolojisi süslemede önemli konulardır.Hatta Antik Yunan süslemesi mimaride de çok önemli üslupların oluşmasına neden olmuştur.Korint Dor, İyon gibi mimari üsluplar yüzyıllar sonra bile uygulanacak örnek mimari süslemeciliğini oluşturur.

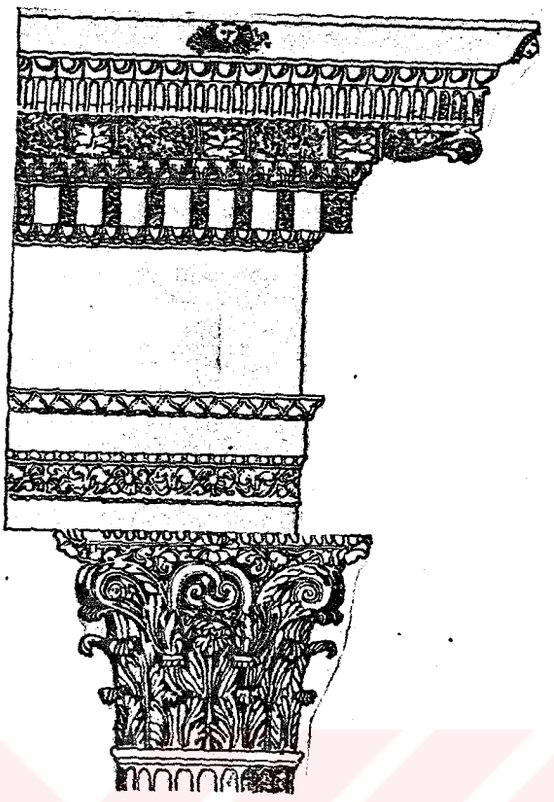

(res: I5)

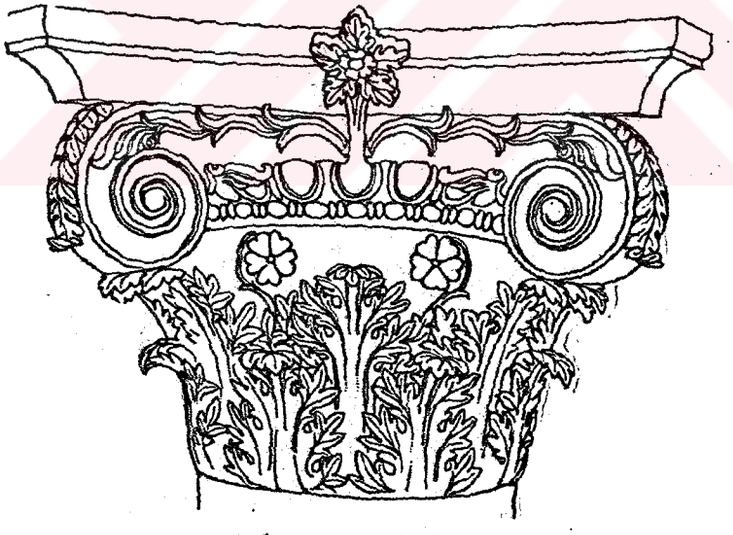

(res: I6)

Mimari süsleme Yunan artist ve el sanatçılarının, zengin halkın düşüncesi doğrultusunda zengin ve başarılı bir görünüm kazanır.

Res,I5,I6, The Klassical World, Donald E. Strong, I965, London, s.I34

Süslemeyi tarihi gelişimi içinde incelediğimizde salt süslemenin güzel yada çirkin yapılması değilde, ne ölçüde gerekli olup olmadığını, ne amaçla yönlendiğini, yine toplumun sosyo- kültür yapısıyla ele almak ve incelemek tabiiki en doğru yoldur.

Günümüz çağa gelindiğinde, geçmişin bir sentezini yapmak, doğru yada yanlış yapıldığı sonucuna varmak daha mantıklı olacaktır.

Toplumların özelliğini gösteren süsleme biçimleri, bazan sanatsal duyarlılıktan çok toplumun belli bir kitlesine hizmet etmiş, onların beğeni anlayışına göre yönlenmiştir.

Değişime uğrayan yüzyıla göre değişen süsleme üslupları da,diğer sanat dallarıyla bir paralellikte yürütülmüştür.(mimari, resim, gibi).

Gerçekten Yunan vazosu nasılki eski dünyanın bir sembolü haline gelmişse,form ve süslemelerde bütün çağlarda hemen hemen çok az değişime uğrayarak uygulanmıştır.Wedgwood bile gelişen endüstrinin olanaklarına kullanarak çömlekçiliği tekrar bu seviyeye çıkarmak için büyük çaba harcamıştır.Eski eserleri kopye ederek, yeni modern kullanışlara uydurmak için çalışmıştır.Yani süslemeye o dönemde klasik bir hava hakim olmaya başlamıştır.(konuya II. bölümde daha ge-

nis yer verilecektir.)

Tabii bu ürünlere yer bulmak için yeni bir mobilya, mimarlık sitilinin icad edilmesi gerektiğine de inanılmıştır.

Özellikle Barok,Rokoko gibi süsleme üsluplarında o dönemin sosyo-kültür ve sosyo-ekonomik yapının önemli rol oynadığı bir gerçektir.Resimde, seramikte, mimaride, mobilya ve cam sanatında bile tantanalı bir süslemenin uygulandığını görürüz.Bu süsleme üsluplarıda tamamen krallık ve zengin sınıfa hizmet eder, onların lüks ve şaşalı yaşantılarını yansıtır.

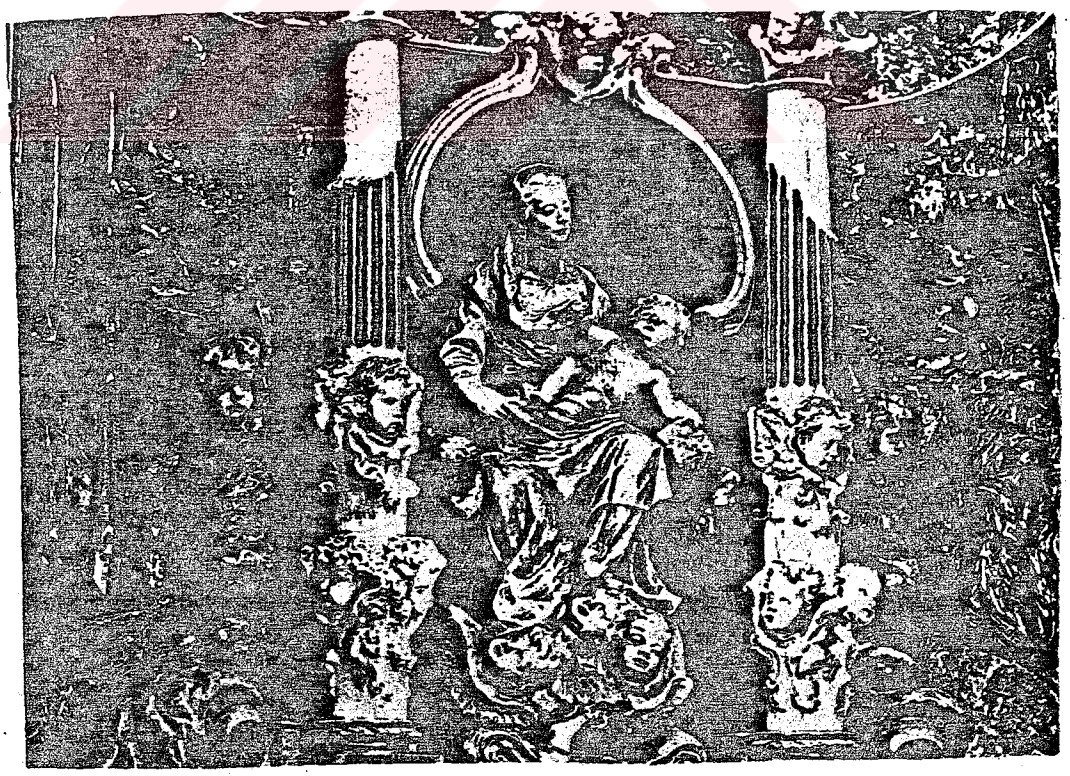

(res:I7)

I7. y.y Klasizmi artık antik çağda yaşama modasını birlikte getirir.Artık tamamen klasik sanat anlayışı ile süsleme yapılır.

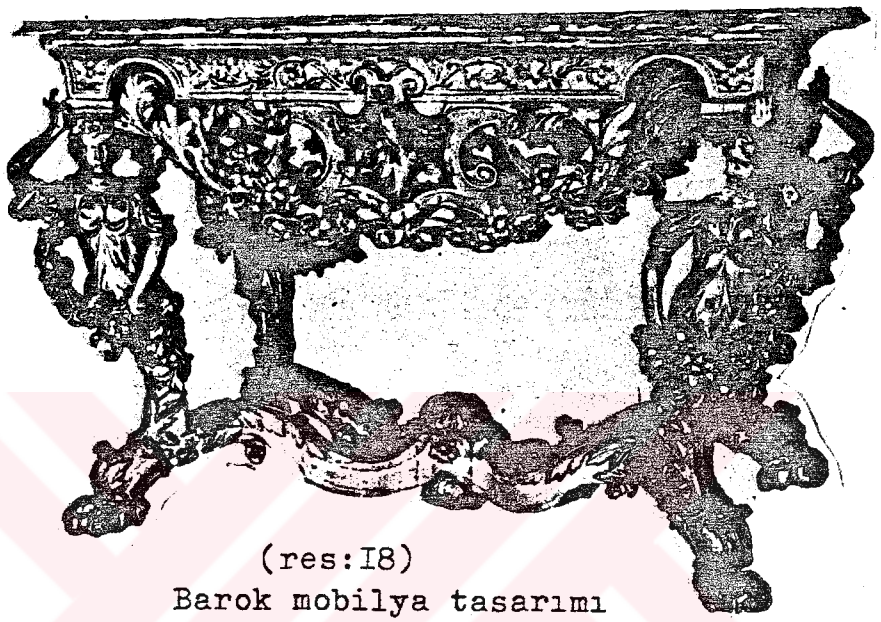

(res:I8)
Barok mobilya tasarımı

(res:I9)

Rokoko üslupta hiç boşluk bırakılmadan bütün yüzeyde süslemenin uygulandığını görürüz. (res,I9)

(res:20)

Rokoko, Maisen porselen ürün.

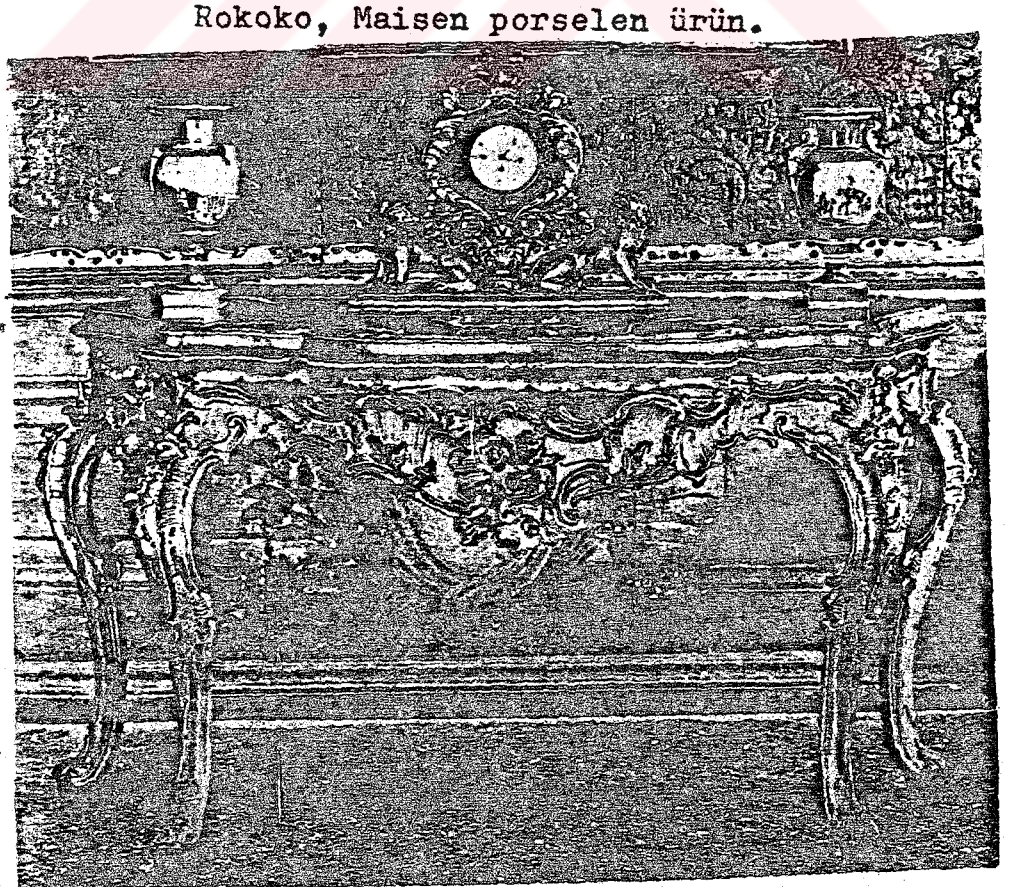

(res:21)

Rokoko mobilya tasarımı.

(res:22)

Rokoko kahve takımı, tasarımı

Değişime uğrayan her şey gibi, süslemede makina çağının hızlı değişimi ile bir paralellik gösterir. Fakat süslemede, el üretiminden makina üretimine geçiş insanlığı uzun süre etkilediği için insanlar yeni tasarımlarla uğraşmak yerine, başka çağlardan alınmış stiller ve süslemeleri uygulamışlardır.Yani; Klasizm, Neo-klasizm, Barok, Rokoko gibi üsluplar yeniden kopye edilerek uygulanmıştır.

Fakat yinede sanıtın, hayatın esas parçasını teşkil ettiği bir gerçektir.Gelişen çağla birlikte sanatçının düşüncesindeki devrim, yeni tasarlama kavramında var olan yeni bilgiler getirmiştir.

Endüstri ile kültürü bir araya getirmek tabiiki bu yeni teknik çağın önemli sorunu olacaktır.

Özellikle çağdaş sanatlar içinde en göze çarpıcı gelişme mimarlıkta olur.Bunlardan birincisi, günümüz insanının yaşama ve çalışma koşullarına onun teknik düzeyine uygun yeni bir mimarlık gereksinmesidir.İkinci nedende, mimarların yalın "gerçek" biçimler aramalarıdır.Bu da süslemede örtülü olmayan biçimleri önemli tutan bir anlayışı belirtir.

Mimarlıktaki bu değişmeler, uygulamalı sanatlar üstünde büyük etki yapar.

Art Nouveau akımının kurucularından Ruskin ve Morris çirkinliğin ve bozulmanın sebebini, prodüksi-

yonun teknikleştirilmesinde ve işin mekanize edilerek çoğaltılması ile, onu imal eden insan ve eşyanın ruhsuzlaştırılmasında bulmuşlardır.

Aslında Morris'in amacı, çağındaki parçalanmaya çare olarak geçmiş devirlerin artistik bütünleşmesine dönülmesi idi. Böylece kurulan el sanatları atolyelerinde, Ortaçağın form ve süslemelerine benzer eserler ortaya çıkmıştır.

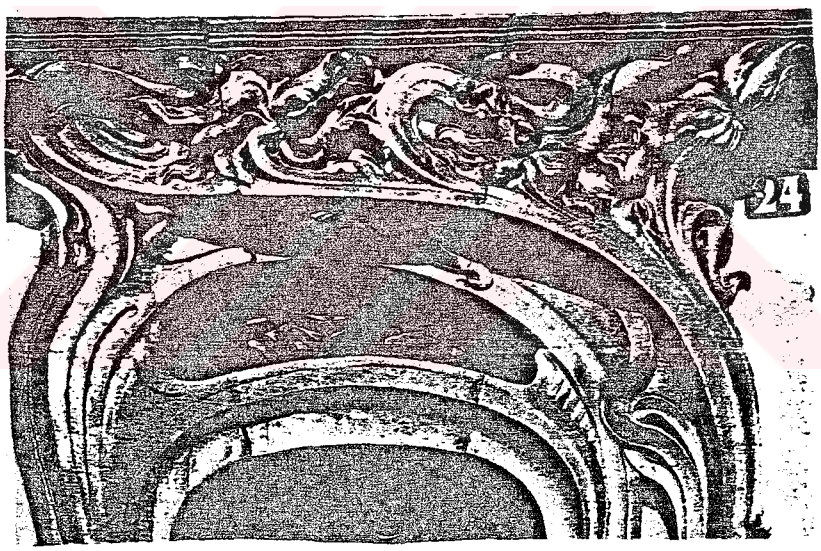

(res:23)

Art Nouveu, Mimariye uygun kapı girişi tasarımı.

Morris'in fikirlerinin ileriye dönük yönleri yani tümleyici, toplayıcı el sanatlarını canlandırıcı yönleri Romantik akımın desteği ile Avrupa'nın diğer ülkelerinde ve Amerika'da etkili olmuştur. 'Sanat ve El Sanatları ' eylemi bütün dünyaya kendini duyurmuştur.

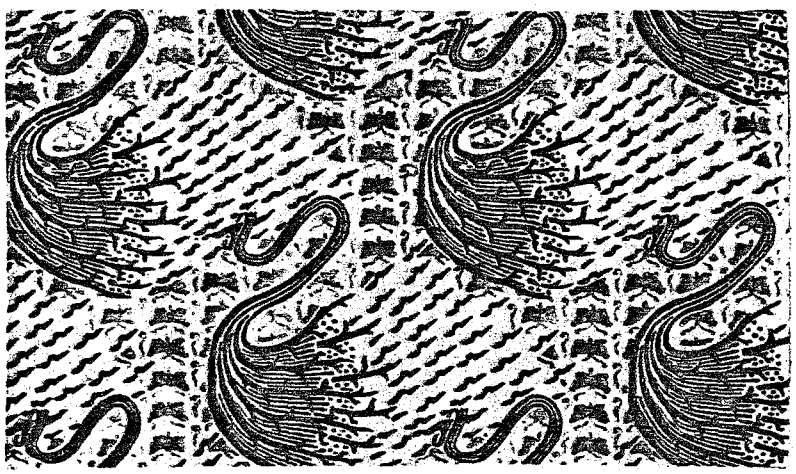

(res: 24)
Art Nouveu, Tekstil deseni,I884,W. Morris,London

(res: 25)
Art Nouveu,I900

Res:24,25,ART NOUVEU, Renoto Barilli, London-Tronoto I969, s,45

Art Nouveu yalnız nesnelerin dış biçimlerini değil, yaşamın kendisini de belli bir düzenleme içinde estetik yanı ağır basan bir varlı olarak görür.İlk kez mimarlık,kent planlaması, resim, yontu ve uygulamalı sanatlar birbiriyle uyum içinde birarayа getirilmeye çalışılır.

Buna paralel olarakta başka bir harekette Belçika'lı Henry Van de Valde' den gelir.Bunun fikride Morris'in fikri ile aynı paralelliktedir.Çeşitli yöntem ve araçlarla uygulanan seramik ürünler, ilk defa sergilendi. İthal malı Japon ve Çin greleri diğer ülkelerin sanatçıları tarafından örnek alınarak uygulanmıştır.

(res: 26)

(res:27)

Seramik .Art Nouveu

Res,26, 27, ART NOUVEU, ART DECO, I978,Thomas and

(res: 28)

Art Nouveu, Seramik vazo.

(res: 29) Cam vazo

Res,28 , 29, ART DECO,Wictor Arwas- Academy Editions London,Martin's Press- New York, 1976, s, 61

Bu dönemde mimarlıktaki yeni düşünceler, uygulamalı sanatlar üstünde büyük etki yapar. Mobilya tasarımını ve endüstrivel seri üretimi etkiler.

Bauhaus, tamamen eski üslupların yeniden kopye edilmesine karşı çıkarak,önce gerçekler üzerine kurulmuş yapı kavramını ortaya çıkararak, onunla birlikte değişik bir mekan algısı ve tasarımların ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Atolyelerin günümüz eşyaları için, pratik tasarımların kütlesel üretim modelleri halinde hazırlanıp, devamlı olarak geliştirildikleri birer labaratuar olmalarını sağlamış, bu modelleri yapanların makinayla kütlesel üretimin, fabrika metodlarını iyice bilmeleri ve ticari, teknik, estetik bütün şartları yerine getirecek tasarımların doğmasının sağlamıştır.Yani yaratıcı sanatçıyı gerçek dünyamıza sokarak, Endüstrinin katı, estetikten yoksun tasarımlarına karşı çıkmıştır.

Bu düşünceden hareketle, August Perret, Henry Sauvage, Tony Gornier gibi birçok tasarımcı endüstri kenti tasarımı üstüne çalışmalar yapar.Hatta dünya mimari tasarımda örnek alacağı bu binaları çağdaş endüstri de uygulamaya başlar.

Süslemenin gereksiz olduğunu savunan Adolf Loos(I870 -I933) Viyana'da "Estetik Cinayet" diye nitelendindiği dekorasyona karşı çıkarak kampanya acar.

W. Grapius geleneksel akademi sınıflarını,atolye çalışma gruplarına dönüştürmüş, biçim, malzeme ve işlev arasındaki bağların daha iyi kurulabilmesi için çalışmıştır.Bu düşüncesi her türlü yaratıcı üretime yöneliktir.El işçiliği ve sanatsal özelliği olan ürünlerin uygulanması için, dünyanın birçok ülkesinde çeşitli atolyelerin açılmasının sağlamıştır.

(res: 30)

Bauhaus, Çay takımı tasarımı

Res:30, DAS BAUHAUS, Hans Wingler, I9I9,I933,Weimer Dessav, Berlin in Chicago Seit, I937 s, 32I

(res: 3I7)

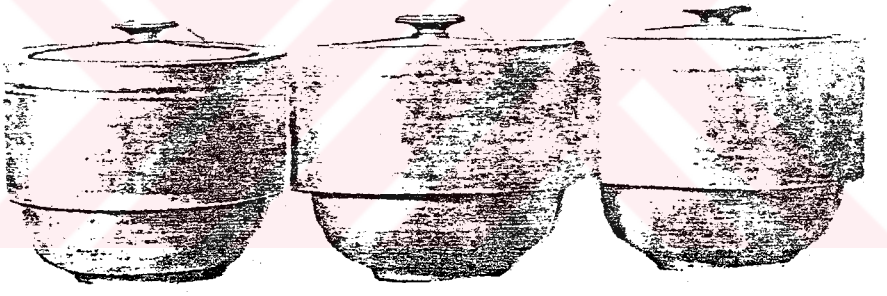

(res: 32)

Bauhaus, Seramik ürünler.

I.2. Tasarımda İnsan Faktörü Ve Psikolojik Etken Olarak Süsleme

İlk çağdan endüstriyel çağa ulaşılmasına değin geçen süre içinde,kilin şekillendirilmesi ile elde edilen çeşitli eşyanın süslenmesi eğilimi bu günkü anlamıyla salt estetik ve ekonomik amaçların ötesin de, toplumların duyarlılığını, kültürel düzeylerini dinsel inanç ve davranışlarını, toplum içi ilişkilerini,özetle güncel yaşamlarını yansıtan bir davranış olmuştur.

Toplumların sanat alanında yapmış oldukları bu süslemeler, diğer toplumlarında etkilenmeleri ile geniş bir alana yayılarak,toplumlarıda içine alan bir bütünlük göstermiştir.

Süslemenin psikolojik bir gereklilik olduğu,insanların boş bir mekana tahammül edemeyişinden kaynaklandığı önemli bir etkendir.

Özellikle o dönemlerde stilize motifler ve simetrik desenlerin tabağı doldurması ve gözde psikolojik bir tamamlayıcılık yaratması çok önemlidir.

Resimlerde de görülen 9. ve IO. yüzyılda yapılmış olan bu tabaklarda stilize motiflerde simetrik bir bütünlük yaratması ve süslemenin yoğunluğu göze çarpmaktadır.Tabağın biçimi ile formun hare-

(Resim,8)

(Resim,9)

keti birbirine uydurulmuştur.

Uzun yıllar devam eden bu tür süslemeler, zamanla değişime uğrasalar dahi, birbirinin devamı olarak uygulanmışlardır.

Çağdaş endüstriyel düsünceye gelinceye kadar özellikle, ürünün yüzeyinin bezenmesi,yani süsleme ön plandadır.Bu I8. yüzyıl Endüstri Devrimine kadar sürer.

Değişen toplumsal yapı ve endüstriyel gelişmeler, mutlakaki önemli değişimleri de zorunlu kılmıştır.Hatta süsleme toplumun kültür ve sosyal düzeni içinde, farklı endüstriyel ve sanatsal tasarımların doğmasına neden olmuştur.Yüzyıllarca süren, günümüze dahi antika eşya olarak gelen klasik form ve süslemeler,bu gün dahi geçerliliğini korumaktadır.

İnsan düşüncesi, değişime uğrayan bu sosyal yapı ile birlikte, estetik beğeni anlayışının ve yaratma çabasının, endüstrinin gelişmesi doğrultusunda yönlenmesi ile bir değişime uğrayacaktır.

Çağdaş endüstri biçimsel sorunları her ne kadar usta tasarımcılarla halletmek zorunluluğunu duyuyor isede, çağdas sanat tasarımlarının yanında endüstride süslemenin makinaya bağlı kılındığı bir gerçektir. (Bu konuya II. bölümde daha geniş yer verilecektir.)

Resim,8-9, Alan Caıger, Smıth, Tın Glaze Pottery İn Europe and The Islamıc World,The Tradition of IOOO years in Miolica, Faience Delftware.

BÖLÜM II

2. GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE SERAMİK TASARIMINDA SÜSLEME

En eski uygarlımlardan günümüze değin, önceleri el ile şekillendirilen, yine elle yada doğal aletlerle üzerine süsleme yapılan kilin, ateşin bulunması ile pişirilerek dayanıklı hale gelişi ve gelişen yapım ve süsleme yöntemlerinin incelenmesi, bu oluşumlara tarihi gelişim içinde bakılması, "seramik tasarımında süslemenin" günümüze kadar gelişmesi konusunda bilgiler verecektir.

Özellikle süslemenin oluşmasını ve etki eden önemli faktörleri, yüzyıllar içinde ve sanat akımları ile ele alacak ve inceleyeceğiz.

2.I : Süslemenin Tarihsel Gelişimi Ve Yüzyıllara Göre İncelenmesi

İlk seramik ürünler çok esk tarihlere dayanır.Yalın tek çizgili süsleme biçimleri çok uygulanmıştır. bunların çoğu elle yapılmıştır.Savaşçılar, binici ler, müzikçiler,hayvanlar seçilen konular arasındadır.(res,IO)

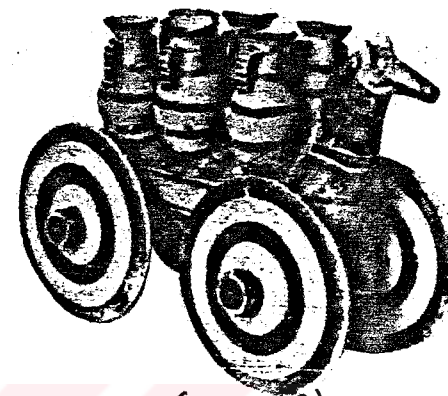

(res, 10)

Özellikle ilk süsleme lerde,din konularına,tanrı lara çok yer verilmiştir. Bunların üzerinde renkli boyelar,(siyah,beyaz,kırmızı,mavi.)kullanılmıştır.

Melos kabartmalarının özellikle evleri süslemek amacıyla yapıldığı bilinmektedir.(Res,II)

İnsanoğlu yaptığıbu seramiklerde tanrıların ve yiğitlerin öykülerini,günlük yaşantılarını anlatmaktadır.

(res,11)

İnsanların dinleri, kültleri, bu süslemelerde önemli etkendir.

Gelişen çağa göre süslemede mutlakaki bir çok yönden değişikliğe uğrayacaktır. M.Ö. 9. ve IO. yüzyılda milos ve Miken çömleklerinde, kıvrımlı bezemeler, bitkiler ve deniz yaratıkları giderek geometrik bezemelere dönüşür.

Hatta o dönemlerde insanların sosyal yaşantılarında önemli bir dönemi oluşturan amphoralar, bütün dünyada önem kazanmıştır.

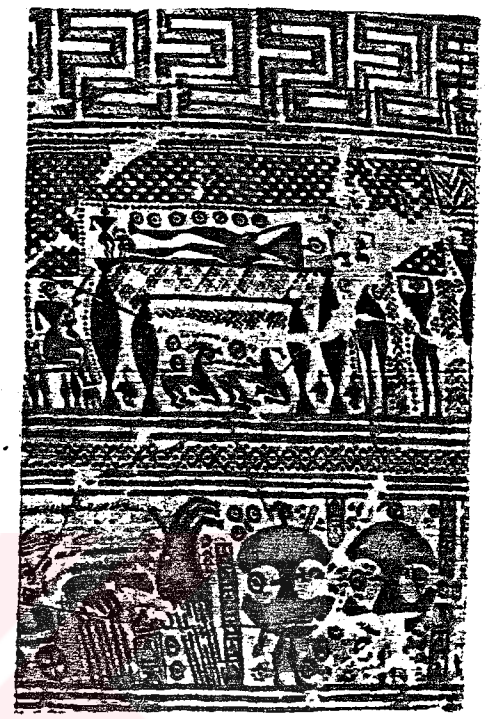

(Res, I2)

(Res, I3)

Resim, I2: Prothesis, çömlek, M.Ö. 8 .y.y. New York Metropolitan müze.

Resim, I3: Attika sitili akçini DiplonvazoM.Ö.900-700 Atina müzesi.

Daha sonra M.Ö. 8.y.y ve 7.y.y sonunda, geometrik üslup yabancı etkiler altında kalarak değişmeye başlar. Süsleme de buna bağlı olarak dağişir.Doğu etkilerinin lotus, palmet, gibi doğasal bitki bezemeleri sfenk, panter gibi bezemeler görülür.

(resim:I4)
Mısır IO. Yüzyıl, genis kase,
Islamıc Museum, Cairo

Özellikle seramikte bazı teknik araştırmaların gelişmeye başlaması, sır ve renkli boyaların elde edilmesi ile, süslemede çok renklilik görülmeye başlar.Şekillendirmede de çesitli yöntemler geliştirilir.Kalıpta ve tornada şekillendirmede ve fırınlamada aşamalar görülür.

Genellikle süslemede, beyaz astar çekilerek bunların üzerine süsleme yapılır.Ayrıca vazo kili plas-

tik halde iken, üzerine palmet veya başka bezemelerin baskıları yapılarak tüm yüzey siyah sırla kaplanmıştır.

(Resim,I5)
9.y.y Lüster tekniği Mezopotamya
Private Collection

(Resim,I6)
Parlak genis kase,Sarı lüsterli
IO. Yüzyıl,Mezopotamya

(Resim:I7)

I2. Yüzyıl Mısır, altın sarı lüster boya ve kufîyazılar belirtilmiş. İslamıc Museum , Cairo

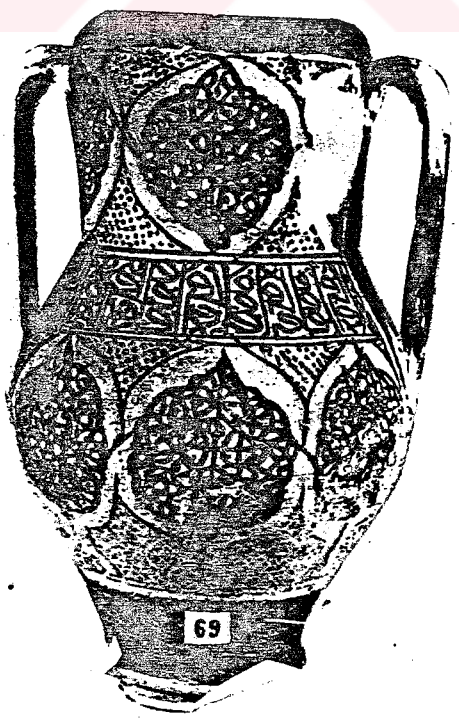

(Resim:I8)

I3. Yüzyıl İspanya, Kuzey Afrika ve Anadolu bölgesi, ortaçağa ait. Musec

(Resim:I9)
Minai tekniğinde yapılmış, I3. yüzyıl
Tabak,İran

Bu dönemlerde özellikle insan ve hayvan motifleri süsleme olarak çok sık kullanılmıştır.Özellikle bu tür süslemeler, kullanım ve süs eşyasının dışında mimarilerde, dini yapılarda (camii ve kliselerde) de çok sık kullanılmaya başlanmıştır.Bu tür süslemeler daha çok, insan, hayvan, doğasal geometrik ve sitilize motiflerden oluşmuştur.

Bu tür süslemelerde genellikle çok renkli sırlar, beyaz hamur üstüne uygulanmıştır.

I3. ve I4. yüzyıldan başlayarak gelişen mavi-beyaz seramik süslemeler gerek Avrupada, gerekse Çin de en önemli süsleme tekniğini oluştururlar.(Resim, 20)

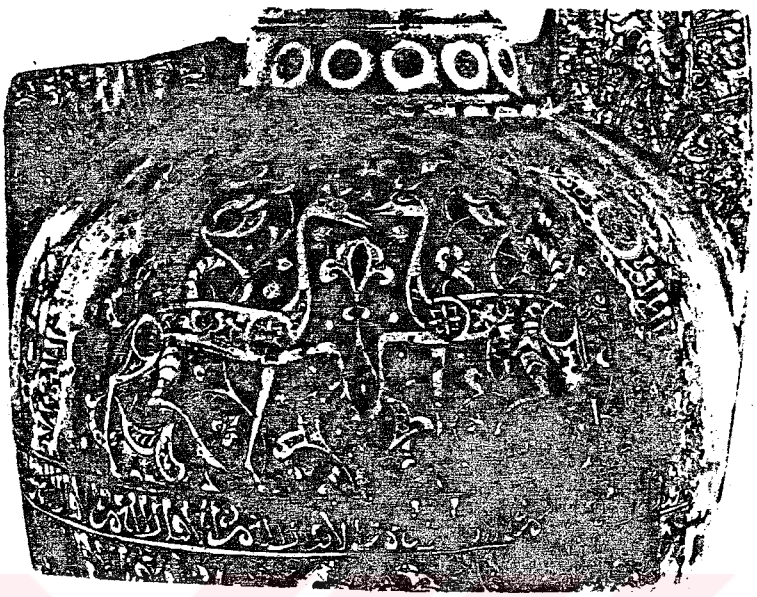

(Resim:20)
Elhamra Vazo, Mavi-beyaz sırlı, Lüster tekniği, I4. veya I5. yüzyıl,Madrid.

Özellikle endüstrinin gelişmeye başlaması ile, yüksek sıcaklıkta porselen ürünler yapılmaya başlamıştır.Süslemede ve formda değişik üsluplar ortaya çıkmağa başlar.

2.2. Enrüstrinin Gelişmesi ile Birlikte, Süslemenin İncelenmesi

Endüstri Devrimi her dalda olduğu gibi, gerek süslemede, gerekse form üretiminde önemli değişikliklere neden olmuştur.

1750' de çömlekçiler küçük atölyeler halinde çalışmakta, yakın pazarlar için üretmektedirler. Endüstri devrimi, 50 yıl içinde çömlek üretiminin bütün kurallarını değştirmiş iyi örgütlenmiş fabrikalar kurulmuştur. Özel üretim yöntemleri, dikkatle hazırlanmış hammaddeler, pazarlama ve dağıtım, dünyanın her yerine yapılmağa başlanmıştır.

Bunların çoğu aileden çömlekçi olan Josiah Wegdwood tarafından yapılmıştır. Bu ürünler, hem estetik, ekonomik basit ve dayanıklıdır. Kraliçe için üretiler ürünler, Jasper yeşili, Bazalt siyahı denilen toprak ürünler olarak üretilmiştir. Böylece süsleme sanatına da klasik hava hakim olmaya baslamıştır.

(Res,2I), Tuz sırı ile sırlanmış Akçini.I580 Siegburg.

(Resim,2I)

(Resim,22) →

(Res. 22),II. Henry, Fransa,I6. Yüzyıl

(Resim,23)
Tuz sırı ile sırlanmış içki bardağı, I550,Köln

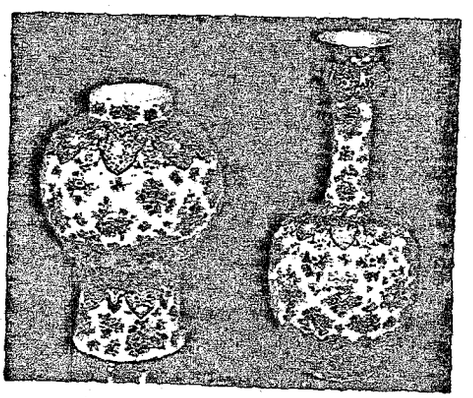

(Resim,24)
Akçini vazolar, Delf I700.

Rokoko üslupta esas amaç yüzeyde boluk bırakmadan çeşitli girinti, çıkıntılarla buraları doldurmak süslemektir.Bu süsleme mimarlıktan mobilya,seramik ve cam sanatına kadar etkili olmuştur.Fransa'da krallık döneminde ortaya çıkan,önce hafif bir süsleme sanatı olan, sonra tantanalı bitkisel süsleme motiflerine yönelen Rokoko,adını bu motiflerden birinden almıştır.

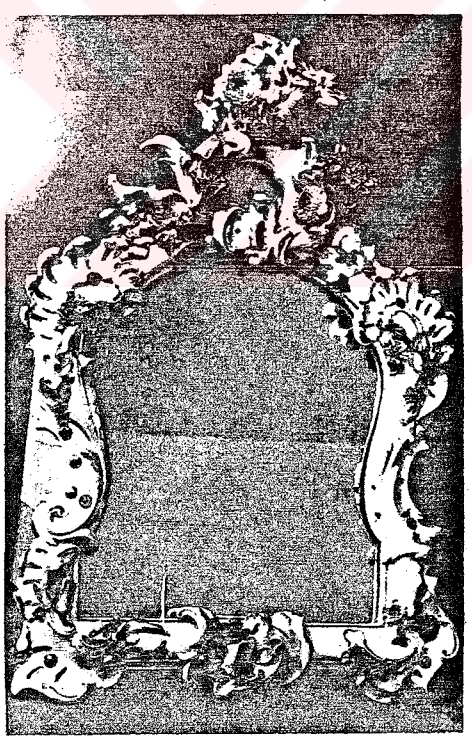

Porselen, MaiBen,I750

Fayans,Nevers,I7.y.y

Özellikle Fransa ve Almanya gibi seramik ve porselen üretim merkezleri, Rokoko, Barok gibi klasik üslupla, krallık ve toplumun zengin sınıfına hizmet ederler.

Bu üsluplardan özellikle Barok, formların büyümesi ve dağılmağa başlaması, aslında bir doğa kanunu olarak bütün hayatı kapsar.Kesin hatlı formun çözülmesi yanında,tipik ve ortak ideal-klasik özellik, kişisel güzelliğe dönüşür.Barok sanıtçı orjinal buluşu, yeni ve moderni , kaprisli ve acaip son derece cüretli olanı konu olarak ele alır.

Klasik sanat sakin figürü amaç edinmiştir.Barok ise,herşeye hükmeden bir heyecandan hareket ediyordu.Böylece sanatçı, ortak sabit biçim yerine,keyfi hareketi gösteren bir heyecanı formlaştırıyordu. Bu keyfi heyecan hiç kuşkusuz zamanla gelişiyor ve sanatçı politik, toplumsal ve dinsel gerçeklere uyan kişisel bir tepki gösteriyordu.(3)

---

(3), Adnan Turanî,DÜNYA SANAT TARİHİ, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara,1983,İş.B.Yayınları s, 389-90

(Resim,25)
Fayans.Nevers I7.y.y
Barok

(Resim,26)
Fayans, Nevers,I7.y.y
Almanya

(Res,27)
Fayans,Wintherthurt,
İsviçre, I7.y.y

(Resim,27)

(Resim,28)

Porselen,MaiBen,I730-35

(Resim, 29)

Porselen, Yung-Cheng-Zeit
I723-35, Tabak

(Resim,30)

İran,Kubatscha,I7.y.y

(Resim,3I)

Porselen.Kang-hsi-Zeit
I732

Özellikle I750'den sonra antik sanatın Yunan eserleri anaştırılmağa başlanmıştır.Yunan vazolarının taklitleri,hemen hemen bütün kuzey Avrupa'yı sarmıştır.Klasizmin Fransa'da Barok üslubun sonlarında görüldüğünü biliyoruz.

Thomas Bentley, Elers kardeşler, Whieldon,William Hemilton gibi seramik tasarımcı ve üreticileri ile,ülkenin en iyi sanatçıları,(John Flaxman, Pacetti gb.) eski eserleri kopye etmek ve günlük kullanışlara uydurmak için,büyük çaba harcamışlardır.

Elek baskılı çömlekler, Creamware tipi süsleme kopye manzaralar ve fantaztik sahneler o dönemde çok uygulanan süsleme biçimi olarak karşımıza çıkar. I8. yüzyılın önemli seramik ürünü olan " Jasper Ware" I9. yüzyılda hala yapılmaktadır.

Ayrıca eski Yunan kırmızı figürlü taklit vazolar, (Kraliçe Victoria zamanına ait) İtalyan Mayolica' sının taklitleri, (renklendirilmis sır altına kabartma dekorasyon) yapılmaktadır.

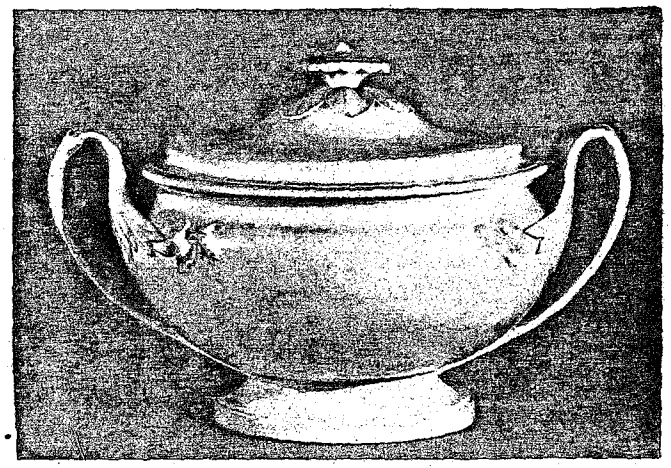

(Resim, 32)

(Resim,33)
"Jasper Ware"
I780-I790 Wegdwood akçini seramikler

Klasik formun, antikeserlerin görkemli yalınlığına hayranlık, bunların uygulanmasına neden olur. Avrupa sanat anlayışı ve geleneklerinde artık "eski çağda yaşama" modası ortaya çıkmıştır.

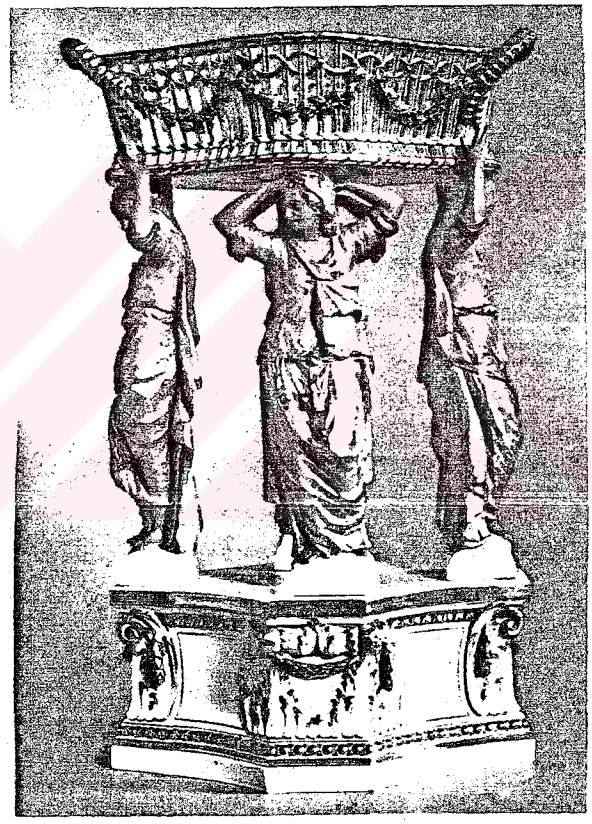

(Resim,34)
I783, Berlin, Porselen
SchloB Charlottenburg

Bu klasik süsleme sanatında bisküvi porselenle bile, mermerin aynı özellikleri verilmeye çalışılmıştır.(Resim,38)

(Resim,35)

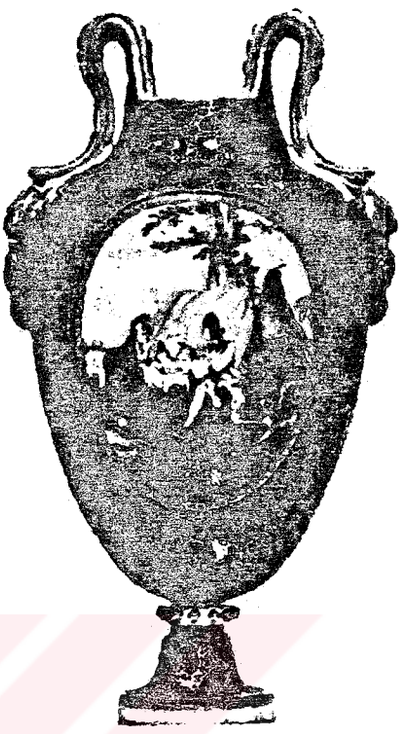

(Resim,36)

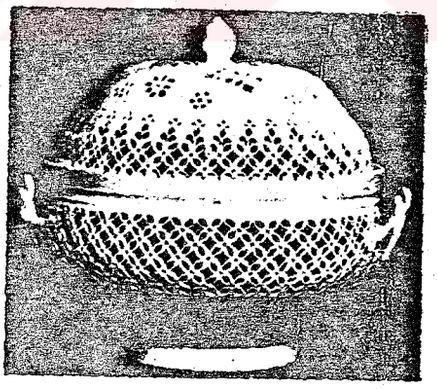

(Resim,37)

I8.Yüzyıl Fransa, Sevres Porselen Ürünler

(Res,35-36-37), Pour Taus, La Ceramıque,s.34

(Resim,38)
Bisküvi porselen
I80I,Berlin

(Resim,39)
Akçini,Almanya
I880

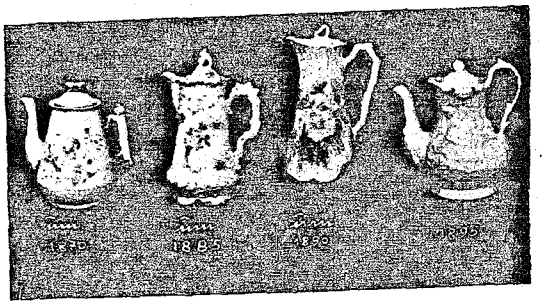

(Resim,40)
Porselen,Almanya
I870-I895

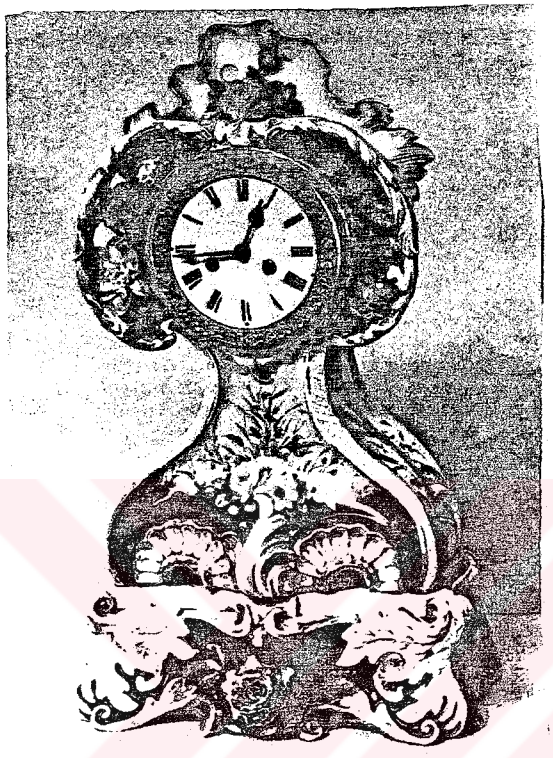

(Resim,4I)
Fayans,Paris, I873
Theodor Deck

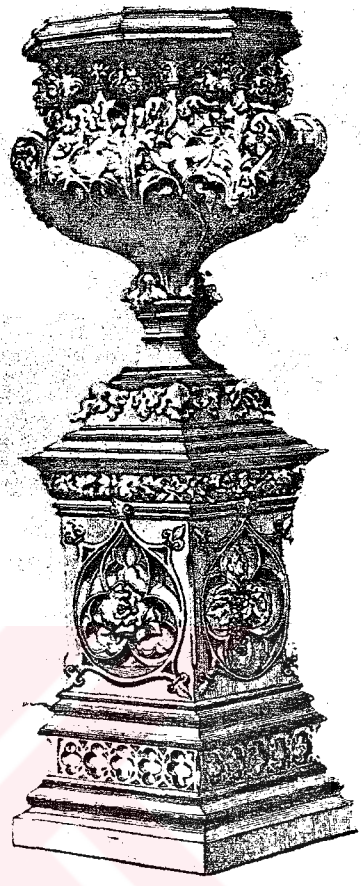

(Resim,42)
Teracotta.Fa.Pulham
Broxbourne,İngiltere
I87I

(Resim,43)
Porselen, (b.Moiland),I
I867,İngiltere

I9. Yüzyılda yeniden geçmişe yönelme isteği toplumun sosyo-kültürel yapısı ile ilğili olarak süslemede de kendini göstermiştir.

Özellikle estetik yönden, aristokrat ideale yakışan Yunan sanatının yeniden değerlendirilmesine önem verilmiştir.Barok sanata karşı, Grek sanat önem kazanmaya baslamış,yani antik dünyayı ve onun düşüncelerini yeniden keşfeden bir kültür ideali ortaya çıkmıştır.

Ancak bu yol eksiksiz kopyaların yapılabilmesi için tutulan bir yol olmaktan ileri gidememektedir. Çünkü makinalaşmanın başlamak üzere olduğu böyle bir çağda klasik ruhu yapay bir biçimde aşılamak mutlaka bir çok sorunları da beraberinde getirecektir.

Tabiiki bu dönemde makinalaşmaya karşı çıkan bir çok sanat akımları görülmeğe başlar.

William Morris ve John Ruskin makinanın ruh suzluğuna ve çirkin biçimsiz prodüksiyonlarına karsı çıkmışlar, gerçek ve işe uygun bir şekillendirme talebiyle muhalefet etmişlerdir.Wedgwood ise sanatı ithal edip kullanabileceği yabancı bir şey olarak düşünen sanayicidir.

ART and Crafts akımı, tamamı ile Morris'in

yaratıcılık yöntemleri ile, el uğraşları ile ilgili düşüncelerini benimsemiştir. Bu akımın düşüncelerini benimseyen küçük atolyeler bir çok ülkede kurulmuştur.

Doğu Asya sanatı, Avrupa'da bazen dolaylı bazen dolaysız ama giderek artan bir rol oynamaya baslamıştır. Bu yeni üslubun ilk belirtileri I890' dan sonra dekorasyon ve küçük el sanatlarında görülmeye başlar.

Buna Almanya'da "Jugendstil", İngiltere'de "Modern Style " yada "Liberty", Fransa'da "Art Nouveau", İtalya'da " Stile Floreale", adı verilir. Dekoratif ağırlıklı bu üslubun kendine özgü biçimleri geometrik olmayan süslemelerdir.

Bunların amacı, yaratıcı olmayan üslup taklitçiliğine bir tepki, hemde seri üretimin karşısına kaliteli el sanatları ile çıkma isteğidir. Bu arada Damstadt kenti Sanatçılar kolonisi de Art Nouveau'nun merkezi olarak ün yapar. Bu anlayış ilerde "Bauhaus" un gerçekleşmesine yol açacaktır.(4)

---

(4), Sanat Tarihi Ansiklopedisi, Cilt 4, Görsel Yayınları, I98I, sİ 644-7

Makinalaşma ile gelişen tekniklerle birlikte, süslemede, soyutlamaya yönelik olmanın gerekliliği hissedilmiştir.

Her ne kadar süslemenin forma uyması sözkonusu isede, günümüz endüstrisinde çoğu zaman bunun göz önüne alınmadığı bir gerçektir.Hatta süsleme sadece makinanın şekillendirmesi doğrultusunda sadece formda verilmeğe çalışılacaktır.

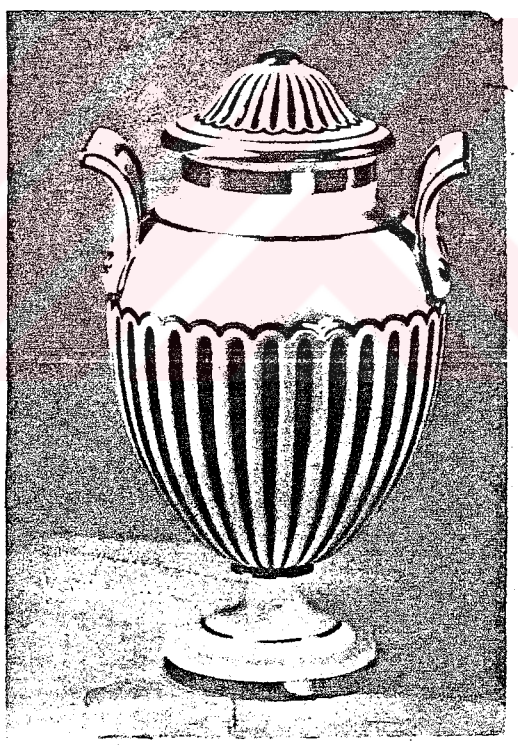

(Resim,44)

Günümüz endüstrisinde; gerek endüstriyel tasarımlarda,gerekse el ürünü sanatsal tasarımlarda, süsleme formun keddisinde estetik bir bütünlük sağlaması açısından ele alınmaktadır.

(Resim,45)
Kahve servisi,Model Tasarımcı; Hubert Griemert
Griemert, Model Yapımcı, August Sunderman,I952

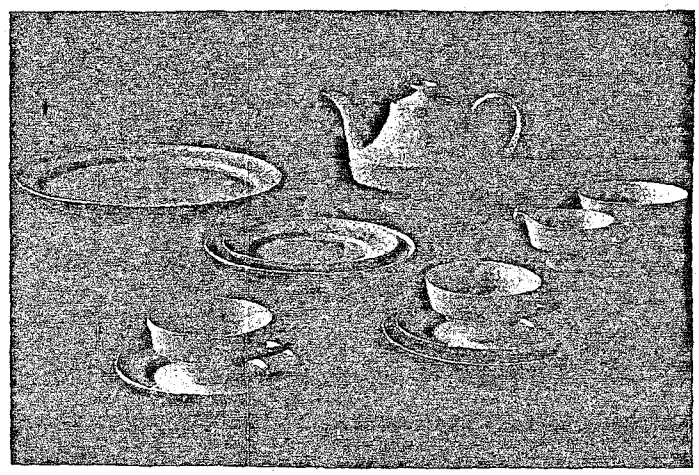

(Resim,46)
Çay Servisi, Makina ürünü,Berlin
I93I

Endüstriyel tasarımda sadeleştirmeye doğru bir eğilim vardır.

(Resim,47)
Çay servisi, Makina ürünü
I940

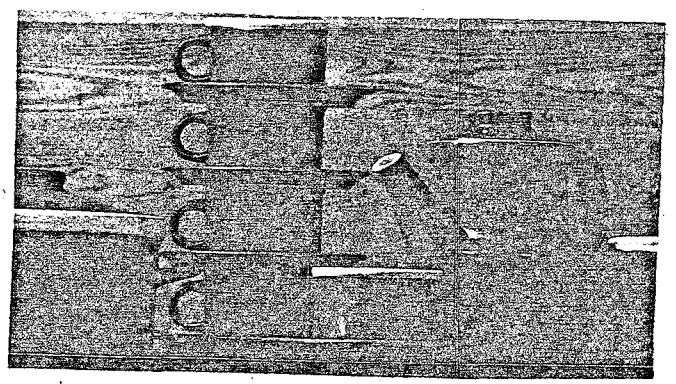

(Resim,48)
Çay servisi, Makina ürünü
I980

Özellikle sanatsal tasarımlarda soyutlama yönelik form araştırması yapılmakta,yada malzemenin kendisinde verilmeye çalışılmakatdır.

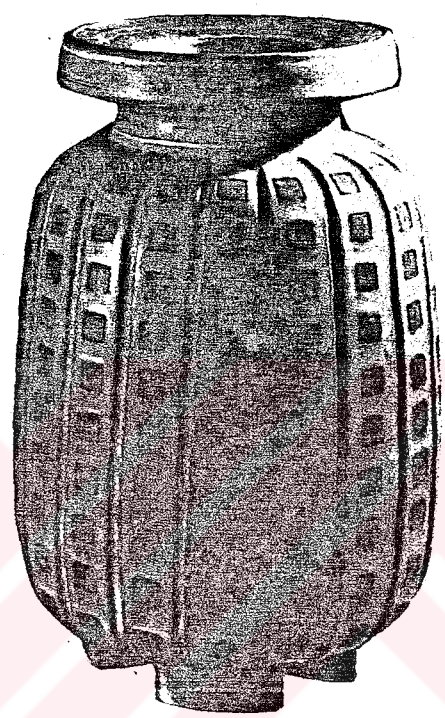

(Resim,49)
Wilhelm Kage,I949, İsveç,Stockholm
I953,Katolog National Museum

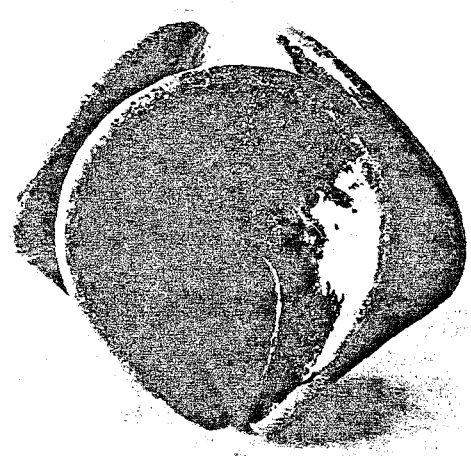

(Resim,50)
Kanrad Quillmann, Leuchter,I968
Almanya

(Resim,51)
Pablo Picasso,Baykuş Vazo,1951
Picasso-keramık, Hannover,

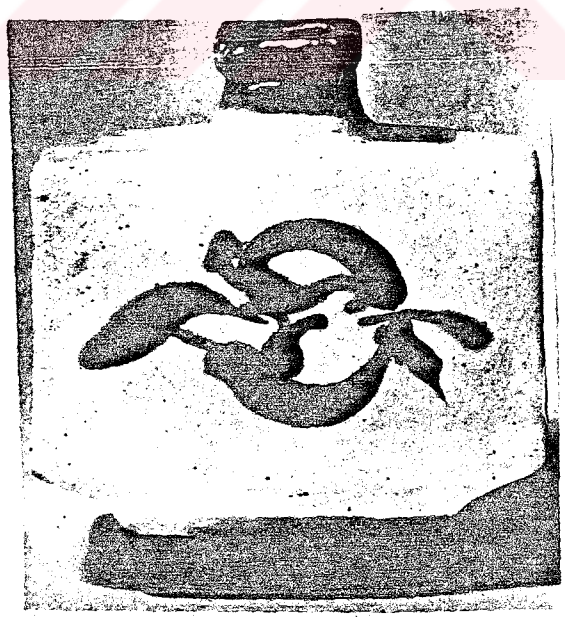

(Resim,52)
Kanjiro Kawai,Akçini vazo, 1960

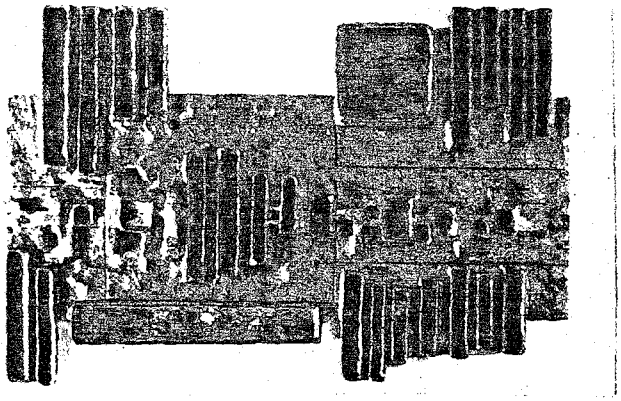

(Resim,53)
Andreas Barthelmess,Okul müzik salonu için pano.
Düsseldorf, Almanya.

(Resim,54)
Kurt Derckum, I969, Akçini

(Resim,55)
J.Beard, Londra.I969, Modern seramik

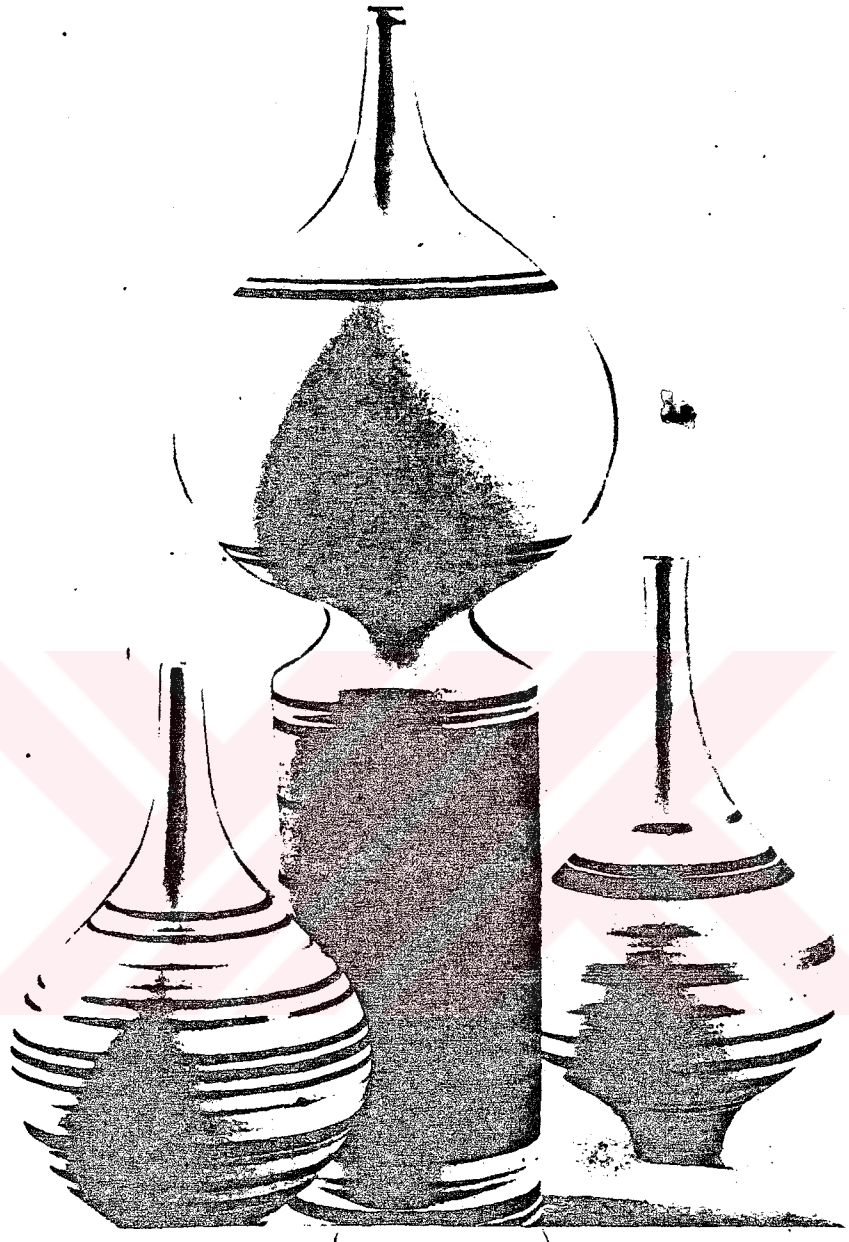

(Resim,56)

Modern Seramik, Ces Thomas,"Pacific Forms"

(Res,(56),Gottfried Borrmann,Keramik Der Welt, Uberlick Über die Moderne Keramik aus fünf Kontinenten van I98I,Bis heute,Düsseldorf,I984.s,I59

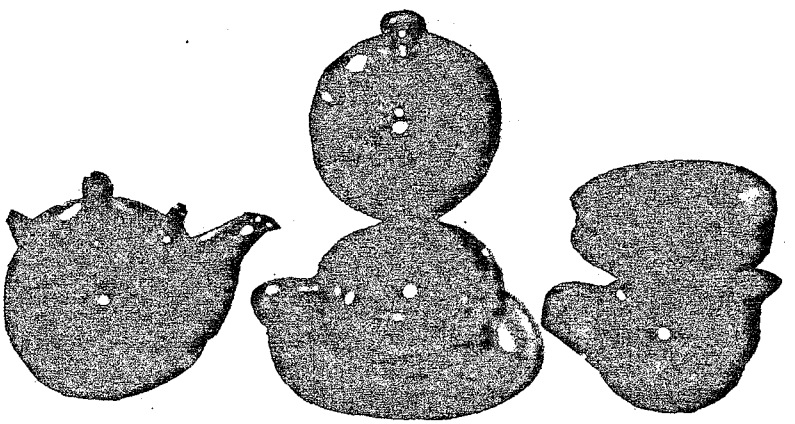

Çay- Neskafe Takımı
Model Tasarımcı: Nürdan Arslan
Model Yapım, Nürdan Arslan, 1987

2.2.I Gelişen Endüstrinin, Süslemeyi Olumsuz Yönde Etkilemesi

Endüstnin ve makinanın hızlı bir süratle yaşamı etkilemesi özellikle, plastik ve görsel sanatlarda olumsuz, dışavurumcu bir sanat anlayışının doğmasına neden olmuştur. Özellikle resim sanatında görülen sanatçının (statik) anlatımından, Devimsel (dinamik) anlatıma yönelmesi bir gerçektir.

Tarımsal ekonominin belleğe dayanan dunuk resmi yerine, bilimsel teknoloji çağı belleğe dayanmayan devimsel resmi ortaya çıkarmak durumunda kalmıştır.

Bu sanatsal değişimlerin dışında, tekniğin sanatı yozlaştırması da ayrı bir görünüm arzetmiştir. Özellikle sosyal farklılıkların ve makinanın insanları sınırlaması sonunda, halkın arzusu ile, gerçek sanatçı çalısmaşı arasında ilk çatışma oluşmaya başlamıştır.

Bu uçurum gerçek sanatçı ve ihtiyaç giderici rutin işler yapan insanın ayrılmasına sebeb olmuştur. Böylece ortaya Fransız'ların "Croute" Almanlar'ın "Kitsch" dedikleri değersiz eser ortaya çıktı.(5)

Bak,(3),Turanî, s. 445

Bu çağa kadar, sanatı yada işçiliği olan eserler vardı. Ancak 'kiç' ile birlikte sahte çirkin sanat değeri olmayan işler ortaya çıkmağa başlamıştır.Bu da toplumun bir kesimini etkisi altına almıştır.

Mutlakaki 'kiç' in doğmasının nedeni el ile eser arasına makinanın girmesidir.

Antik düsünceye göre "güzellik "kavramı aynı zamanda "doğruluk" ve "iyilik" kavramlarını da içermeli, "ahlaksal" kosullara da bağlı olmalıdır.(6) Fakat bu da I8. yüzyıl sonlarına doğru bütün tarihsel üslupların sınır tanımadan taklit edilmesinde kendini belli etmiştir. I9. yüzyıldan itibaren geçmiş çağların üslup ve formları, moda biçimleri gibi çabuklaşan bir hızla kullanılıp harcanmıştır. Yeni-Gotik, Yeni-Rönesans, Yeni-Barok , Yeni-Rokoko, Yeni-klasizm birbirini izlemişlerdir.

I9. Yüzyılın sonlarına doğru üslup karısıklığının, dekoratif formüllerin karışmasından ortaya çıkan karışık bir durum yaratılmasına neden olmuştur. Değişen gerçeklere uygun, yeni eleştirici bir bilinç ise daha uzun süre eksik kalacaktır.

Toplu üretimin aniden getirdiği estetiği sağ-

---

(6),Bak,(4), Cilt III, s.576

lamaya ne mimarlar nede heykeltraşlar hazır değildirler. Bu nedenle önceden oluşan Yeni Klasik, Yeni Rokoko gb kalıpları endüstri ürününe uygulamışlardır.Bu da'kiç' üretiminin fazlalalaşmasına neden olmuştur.

Sosyal yaşantıdaki bazı çarpıklıkta,realizme yönelen sanat anlayışı olmuştur.Gerçeklilik,günlük olanın ifadesini ele aldığından, sanata özlemi,sanatı yaşatmayı amaç edinmemiştir.Yani sahte, hakiki olmayan eserlerle güzele olan ihtiyacı giderme yoluna gidilmiştir.Böylece günlük hayatımızda sık sık karşılastığımız, gördüğümüz, hatta kullanmak zorunda kaldığımız estetikten yoksun ürünler ortaya çıkmıştır.

En basit araçlardan, en komplike olanına kadar bütün biçimler estetik değerlerden yoksun olduk ları zaman, kullanışsızda olurlar, dolayısıyla faydalarıda güçleşir.(7)

Tabiiki bunların tek amacı pazarlamak ve para kazanmak amacıyla yapıldığı için onlarda, özgün estetik değerler görmek da mümkün değildir.

---

(7). Sezer Tansuğ, SANATIN GÖRSEL DİLİ, (2), Urart Yayınl, İstanbul, I982, s.50,5I

Bu gün bile eski klasik formların kopye edilerek, büyük bir üretim dahilinde pazarlandığını görebiliriz.

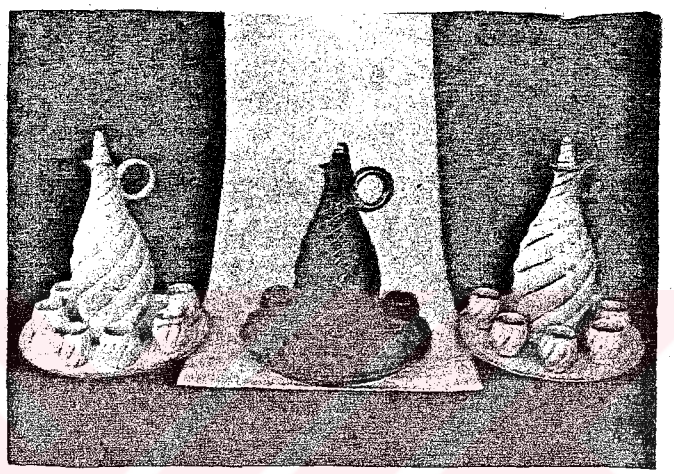

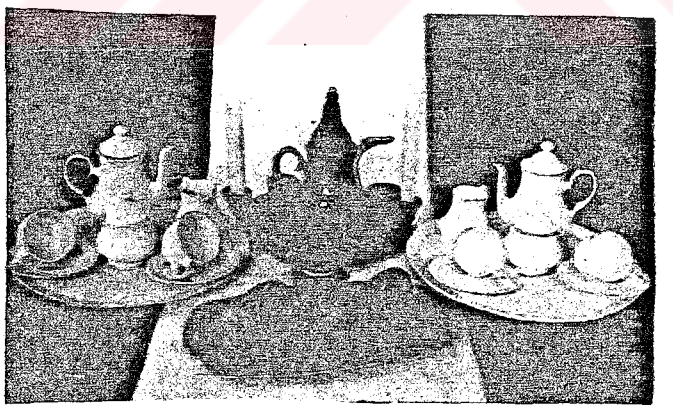

Düşük sıcaklıkta pişirilmiş,akçini seramik ürünler, 1987

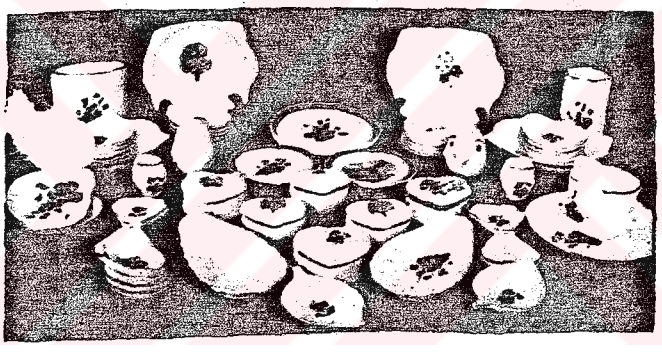

Seramik ürünler, 1987

Sanattan ve estetikten yoksun, düşük kaliteli bu ürünlerin sadece pazarlanmak amacıyla yapıldığı bir gerçek.

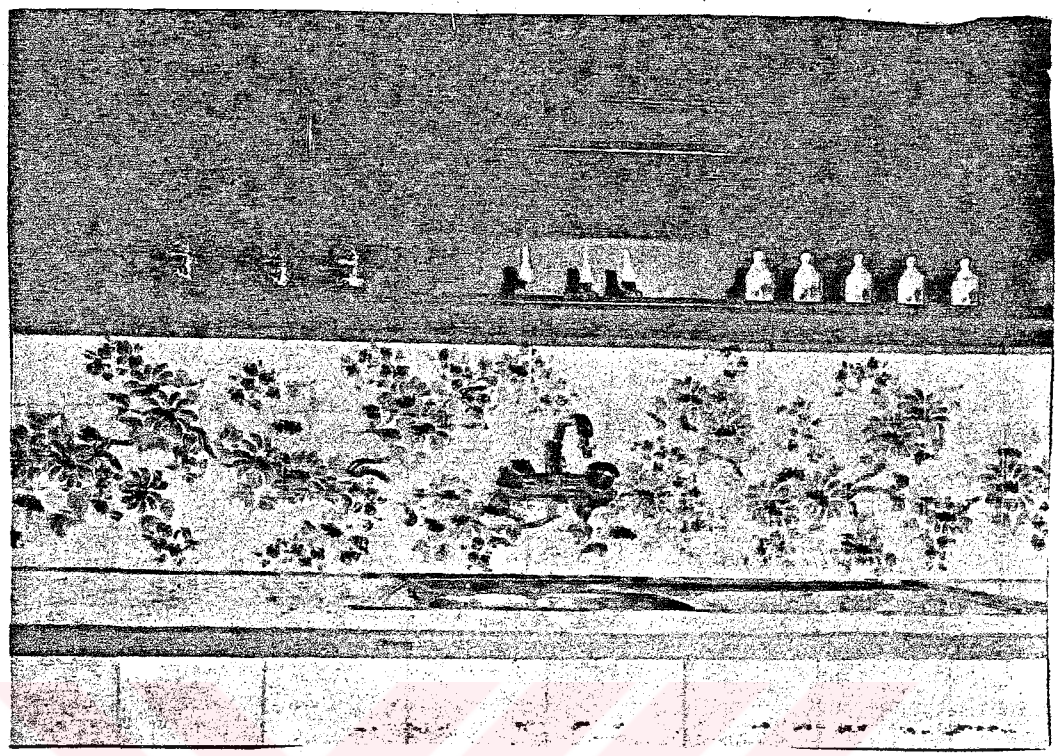

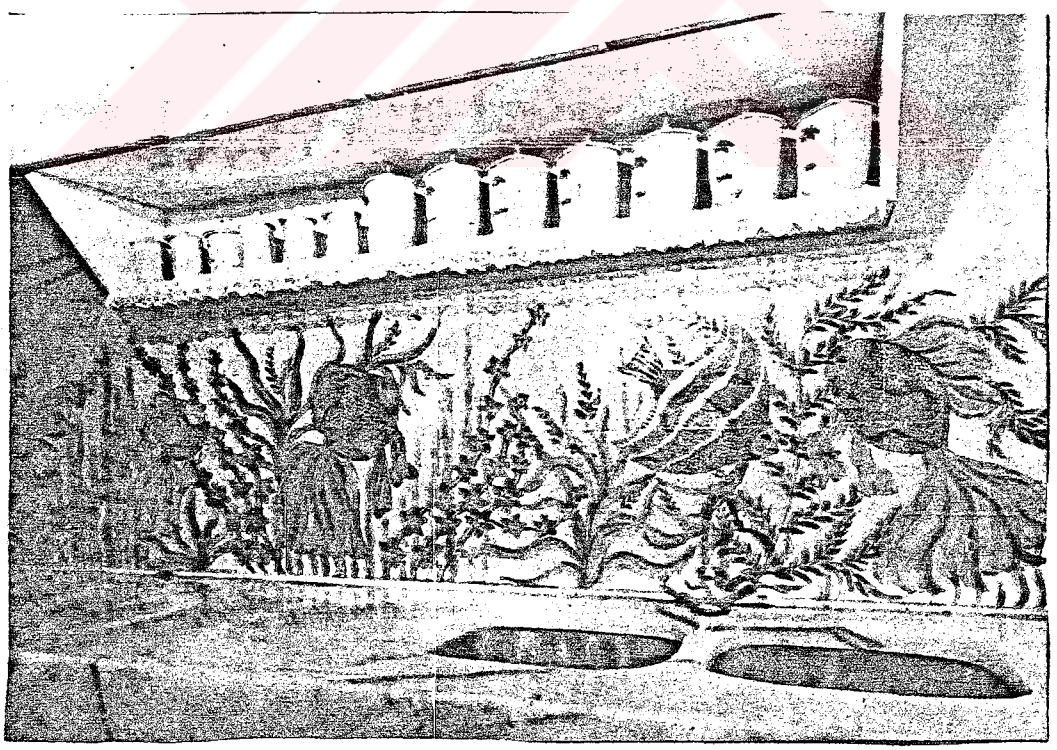

Çağdaş mimaride yoğun bir süsleme örneği.
1985-1987

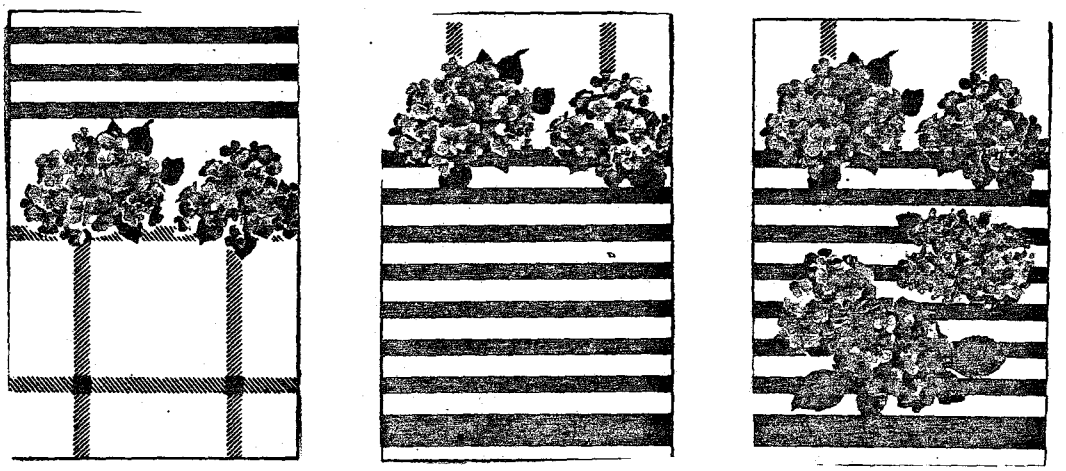

Çok süslü, seramik karolarla döşenmiş banyo tasarımı.
Endüstride çok yoğun, gereksiz bir süsleme

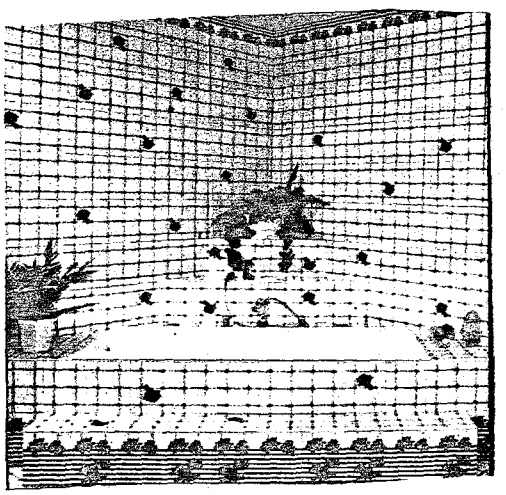

I987

Maddi üretimin teknik olanakları, sanatsal biçimin şekillendirilmesini bile koşullandırmıştır. Bu açıdan elle üretimden, fabrika ölçüsünde üretime geçişin sanat için ne gibi bir önem taşıdığını rahatlıkla görebiliriz.

Bu bağlantı içinde önemli olan şeyse, yüksek bir üretkenliğe ve seri üretime yol açan makinanın, el emeğinin yerini alarak, onu çöküntüye uğratışı değil, daha çok toplumun sanatsal kültürünün temelinden alt üst olmasıdır.(8)

---

(8), Moıssej Kagan, GÜZELLİK BİLİMİ OLARAK ESTETİK VE SANAT,Serbest Matbaası, Mart, I982.

SONUÇ

3. ÇAĞDAS SERAMİK TASARIMINDA SÜSLEMEYİ YÖNLENDİREN VE SÜSLEMEYE ETKİ EDEN FAKTÖRLER

3.I. SÜSLEME SOSYO-KÜLTÜREL ETKEN

İlkel süslemeden, günümüze değin süslemede sosyo-kültürel etkenlerin varlığı mutlakaki söz konusudur.Yani süslemenin evrimi, insanlığın ev rimi ile bir paralellik gösterir.İnsanın yaşadı ğı çevre, kültür ve ekonomik etkenler her zaman sanat ve endüstriyel uygulamaları etkilemiştir.

Uygar olmayan toplumların sanatları incele diğinde, motiflerin sembolik amaçlara uygulanmı olduğu, hemde bir şeyler anlattığı görülmektedi

Endüstri devrimi ile birlikte, toplumların

3.2. SÜSLEME BİÇİM-İSLEVSEL ETKEN

Toplu çalışma sürecinin sonucunda ortaya ç kan biçimler, son derece tutucu olma eğiliminde dir.Üretimin yapıcılığını ve gelişmesinin incel yecek olursak, yeni gereçler bulundúğunda bile ki biçimleri koruma eğilimi ile karşılasıldığı rülür.(Bu konuya I. ve II. bölümde daha geniş yer verildi.)

Endüstriyel ürün, uygulanmasında ürünün, hem islevsel, hem estetik algılamaya yönelik uyg lama alanını gerektirir.

3.3. SÜSLEME TEKNİK ETKEN

Tasarım konusunda, tüm endüstri ürünlerind olduğu gibi seramik ürün konusunda da gelişen, teknoloji ve makinaya bağımlı olarak, tasarım, u gulama yöntemleri, ve biçim dekor ilişkileri bi likte yarütülmek zorunda olduğu için, tekniğin d ğişen özelliklerine, bağımlı kalma gereği duyulm tur.

Şu da bir gerçektirki, gelişen teknolojide bile, eski tasarımlardan yararlanılarak yeni stil zasyonlara gidildiği bir gerçektir.Ekonomik kura

le güncel yaşamlarını yansıtan bir davranış olmuştur.

Bu gün hızla gelişen teknoloji, yani teknik çağ sanatçıyı olumsuz yönde etkilemiştir.Sanatçı kendi psikanaliz yoluyla yeni bir seyler araştırmak ve uygulamak zorunluluğunu hissettiştir.Çağdaş endüstri bile soyut sanatçı adı verilen usta dizaynçıların endüstri kurumlarında görev almasının gerekli olduğunun farkına varmıştır.

Sanatın kendi çerçevesinin dışına çıkıpta, sanatsal yaratımına yada, sanat süreçlerine etki eden faktörlerin sentezinin yaptığımızda görürüzki, sanat üretimi ve tüketiminin,gerçek karekteri, doğrudan doğruya, ekonomik, toplumsal, siyasal, dinsel ilişkilerdeki değişmelerle, toplumdaki kültür ve ihtiyaçların değişimiyle belirlenmektedir.

Endüstriyel tasarımda süslemenin özellikle form ve fonksiyona uygun olması önemlidir.

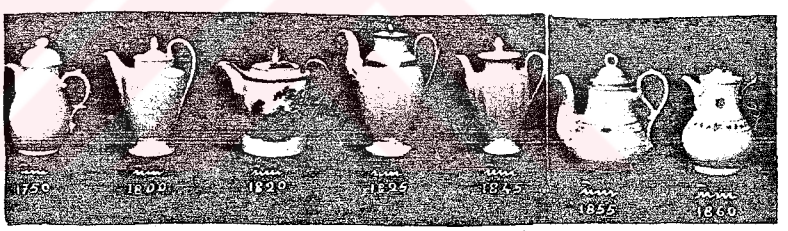

Makina üretiminde dahi klasik form ve biçimlere bağlı kalındığı bir gerçektir.Büyüklük bağıntı ve biçim süslemede önemli unsurlardır. Özellikle stilize formun naturalist forma göre daha elverişli olduğu bilinmektedir.Bu tabiiki,

de edilen kabartma rölyefli süslemelerdir. Ayrıca süsleme formun kendisinde uygulanmaktadır, buda tekniğin süslemeyi yönlendirmesinin bir sonucudur.Form ve süsleme makinanın yada endüstriyel şekillendirmenin prezisyonuna bağlı olarak yapılmaktadır.

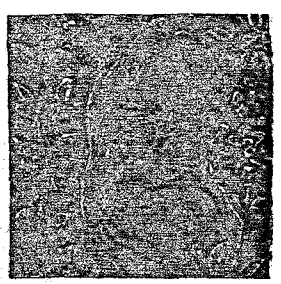

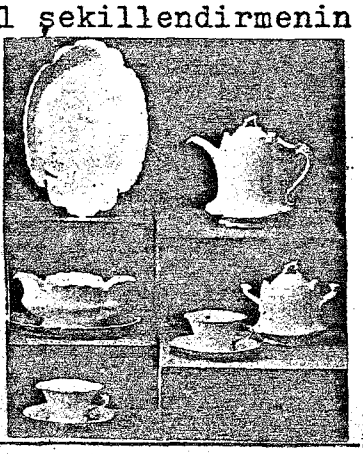

Hatta I9. yüzyılda " Romantizm" akımının, sanatçının tek başına kaldığı çelişkili dönemi simgelemektedir.Bu oluşumda aşırı nüfus artışı, endüstrileşme, enginleşme ve yayılmanın başlaması ile ortaya çıkar.Yani sanatçının katkısı, toplumun genel oluşumu içinde yerini doğal olarak bulamamaktadır.

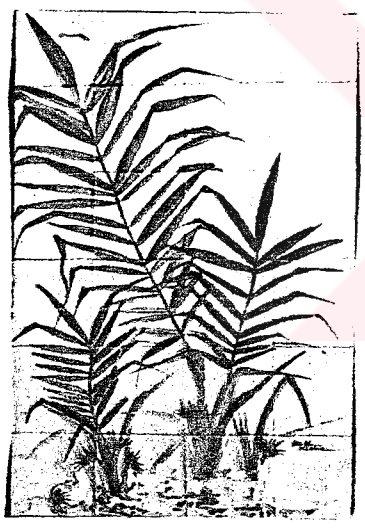

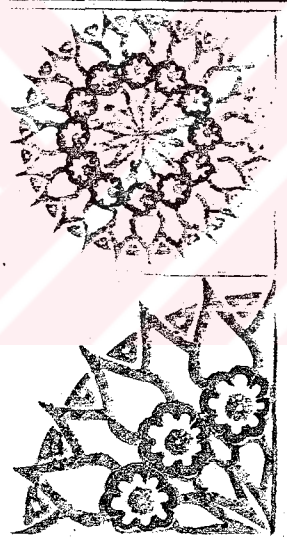

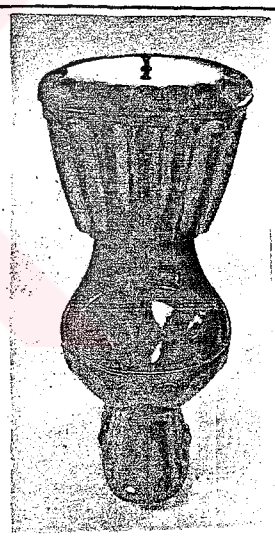

Tekniğin uygulamalı sanatlar alanında yapmış olduğu en öneli sonuç ise, sanatsal yaratım sürecinin kendi karekterinin, köktebir değişime uğraması kadar, nesnelerin sanatsal yapısının da değişime uğraması olmuştur.

Makina üretimini, belli estetik standartlara göre ayarlamak yerine, yeni üretim tarzına uygun olan ve halkın estetik değerlerinin araştırısına dayanan,yeni estetik standartlar elde etmek mutlakaki çok önemlidir.

K A Y N A K Ç A

ANSİKLOPEDİSİ, Sanat Tarihi,
Cilt, III-IV, Görsel Yayınları,I98I,
İstanbul, s.644-7

BORRMANN, Gottfried,
KERAMİK DER VELT, Uberlick Über die
Moderne Keramik aus fünf Kontinenten
van,I98I,Bis·Heute,Düsseldorf,I984,
s.I59

CAIGER , Alan, Smıth,
TIN GLAZE POTTERY İn Europe and The
Islamıc World, The Tradition of IOOO
Years in Miolica, Faience,Delftware.

J.CHARLESTON, Robert,
WORLD CERAMIC,Hamlyn,Londra, Sydney,
Newyork,Tokyo,I968,s.36-37

MOISSEJ, Kagan,
GÜZELLİK BİLİMİ OLARAK ESTETİK VE
SANAT,Serbest Matbaası,Mart,I982

READ, Herbert,
SanaT VE ENDÜSTRİ, çev: Nigan Bayazı
zıt, İ.T.Ü. Yayınları,İstanbul,s.39

RICHTER, Gısela,

YUNAN SANATI, Türkçesi: Beral Madra Cem Yayınları, İstanbul,I979,s.255 Resimler,I-2-3-4

TANSUĞ, Sezer,

SANATIN GÖRSEL DİLİ, (2),Uraat Yayınları, İstanbul, I982, s.50-5I

TAUS, Pour,

La CERAMIQUE, s.34, resimler,22-35-36-37

TURANİ, Adnan,

DÜNYA SANAT TARİHİ, Türk Tarih Kurumu Yayıhları, Ankara,I983, İs.Bank. Yyayınları, s.389-90

SÜRÜR, Ayten,

SÜSLEME,(Ornament),9 Eylül Üniversitesi, El Sanatları Sempozyumu,s.8-IO

SCHMİD, Verlag, GmbH,

HANDBUCH DER KERAMİK,Copyright,I967-I97I,Freiburg i. Brg.Germany.Türkçesi: Remzi Arslan, Resimler,3-4-6,I3..23..33.. 43..53..55

LAROUSSE, MEYDAN, SÜR, SÜS, s, 673
Meydan gazetecilik,ve Nesriyat Sti,1973

LUMİNAİRE,
ART NOUVEAU, ART DECO, Thames and Hudson Ltd Londıes, I978, de I' edtion Francaise I980,(Suisse)

NORBERT, Lynton,
THE MODERN WORLD, Head of the School of Art History and General Studies Chelsea Sc School of Art, London, Poul Hamlyn ltd,I965

RENATO, Barilli, POUL Hamlyn,
ART NOUVEAU, Translted by Raymond, Rudorff from the Italion Orginal,I966 Fratelli Fabbri Editori, Milan, This edition,I969,London,

DONALD, E. Strong, PAUL Hamlyn,
THE CLASİCAL WORLD, Biritish Museum, London, I965 , I967,s,76-83-II0-I34,

HANS M. Wingler,
DAS BAUHAUS,Weimer Dessaw,Berlin in Chicago Seit, I937, s,32I

ARWAS Wictor.

ART DECO, Academy editions, LondonS St. Martın's Press - New York, I976.s,6I

DIE SCHOULADE, August, I986

-

FISCHER, Ernst,

SANATIN GEREKLİLİĞİ, De Yayınevi,I968, s, 54

KABAS, Özer,

TÜM ÇEVRESEL GERÇEK BİLDİRİSİM VE SİBERNETİKÇİLİK KURAMLARI AÇISINDAN,Plastik Sanatların Olusmasına Bir Bakıs,

KİTSON, Micnael, PAUL Hamlyn,

THE AGE OF BAROQUE, Courtauld Instituıe Of Art,London, I967

PİGNATTİ, Terisio, PAUL Hamlyn,

London-Toronto, I969

T. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi